

bulletin 1

20 LEDEN 2010

akademický

„Akademie nestojí jen s nataženou rukou – všechny prostředky české společnosti vrací...“ uvedl předseda AV ČR Jiří Drahoš na XXXV. zasedání Akademického sněmu, které se konalo 15. prosince 2009. Více informací přinášíme na str. 2–19.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Novoroční symbol naděje i příslib snazší mobility vědeckých pracovníků přes hranice napříč kontinenty – dítě, které se narodilo v České republice mladému páru vědců z Indie. O Českém centru pro mobilitu, nově EURAXESS centru, čtěte na str. 34–37.

KNIHY NA SNĚMU

Oblíbeným místem tradičně se těšícím hojně pozornosti účastníků Akademických sněmů – obzvláště těch předvánočních – je stánek Nakladatelství Academia. Sama ho pamatuji „odjakživa“, ale od kdy se vlastně knížky na Sněmech prodávají?

Odpovědi na tuto otázku předcházelo pátrání téměř detektivní, v němž mi nakonec pomohl vedoucí Provozního odboru SSČ Ing. Jindřich Sojka. Podle starých zápisů přípravného štábu AS vystopoval, že tradici prodejního stánku zřejmě zahájil tehdejší ředitel Nakladatelství Academia Alexander Tomský při VIII. zasedání Akademického sněmu 26. března 1996, které se poprvé konalo v Národním domě na Vinohradech.

Ani letos tomu nebylo jinak a stánek Academia byl v permanentním obležení. Pod vánoční stromky se tak dostaly i mnohé z následujících titulů.

HaM

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY NA XXXV. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU

- 1. Daničková, S. – Skrytá poselství vědy
- 2. Šutara, J., Mikšík, M., Janda, V. – Hřibovité houby
- 3. Adorno, T. W. – Minima Moralia
- 4. Klíma, I. – Moje šílené století (dotisk)
- 5. Baumann, H., Künkele, S., Lorenz, R. – Orchideje Evropy a přilehlých oblastí
- 6. O'Shea, D. – Poincarého domněnka – Hledání tvaru vesmíru
- 7. Staňková, J. – Pražské zámky, zámečky a usedlosti
- 8. Draaisma, D. – Proč život ubíhá rychleji, když stárneme – O autobiografické paměti
- 9. Černý, V. – Templáři, křižáci a kacíři ve starých francouzských kronikách
- 10. Pecháčková, S., Nesvadbová, J. – Historický atlas hub – Obrazy Františka Tytla

Obálka

Knihy na Sněmu	2
Nové knihy	3
...Aby věda nezůstala skrytá	4

Obsah, úvodník

Blýská se, blýská. Na lepší časy?	1
-----------------------------------	---

Akademický sněm

Akademie nestojí jen s nataženou rukou – všechny prostředky společnosti vrací...	2
Projev předsedy Akademie věd ČR Jiřího Drahoše	4
Projev prezidenta republiky Václava Klause	14
Projev ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslavy Kopicové	16
Usnesení XXXV. zasedání Akademického sněmu AV ČR	18

Výsledky voleb VR AV ČR

11. zasedání Akademické rady AV ČR	19
248. zasedání Rady pro výzkum, vývoj a inovace	20

Věda a výzkum

Radost z poznání není k zaplacení (na okraj státní podpory institucionalizované vědy a aplikovaného výzkumu)	22
Darwinistické principy ve filosofii hodnot, poznání a náboženství	26
Mezinárodní rok astronomie je za námi – máme se čím pochlubit?	28
Manifest pro tvořivost a inovace v Evropě SCIENTIA PRAGENSIS – Den vědy na pražských vysokých školách	30
Moskva ve světle oslav výročí českého listopadu 1989	31
	32

Představujeme projekty

České centrum pro mobilitu pomáhá zahraničním vědcům	34
---	----

Tribuna

Věda a politika	38
-----------------	----

Portréty z Archivu

Viktor Dvorský	40
----------------	----

Academia

Odborné publikace z Nakladatelství Academia	41
Věda pro život v Ostravě	41

Z Bruselu

Akce Marie Curie pohledem britského vědce	42
Nová Evropská komise	43

Resumé

	44
--	----

FOTO: ARCHIV ČAS

BLÝSKÁ SE, BLÝSKÁ. NA LEPŠÍ ČASY?

Patřím mezi bytostné optimisty. Nechci věřit, že nekompetentní a krátkozraká rozhodnutí mohou mít dlouhého trvání. A taky vyznám heslo, že kdo zlu neodporuje, sám mu napomáhá. Snažím se touto zásadou řídit a žít podle ní, i když mi mnohdy život komplikuje. Skutečně však komplikuje? Většinou se posléze ukáže, že ve vzdáleném horizontu se zúročí kladně. V tomto duchu jsem pevně přesvědčena o správnosti požadavku na dlouhodobou investici do naší budoucnosti, do vědy, vzdělání i kultury, navzdory její neměřitelné okamžité návratnosti. Je totiž jasné, že kdyby se intelektuální elita, a to jak akademická, univerzitní, tak i z oblasti aplikací (je obtížné, někdy i nemožné stanovit hranice pro škatulkování, kam co přesně patří) nechala nesmyslně rozhádat a postavit proti sobě, kdyby neprotestovala proti krátkozraké politice okamžitých zisků, přišlo by to v konečném důsledku celou společnost hodně draho!

Nadějně blýskání na smysluplnou práci v tomto roce, který se nese ve znamení biodiverzity, přeje

MARINA HUŽVÁROVÁ

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz,
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz,
fotografie Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz,
tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@ssc.cas.cz

Redakční rada: předseda – PhDr. Jiří Beneš; členové – RNDr. Antonín Fejfar, CSc., Ing. Pavol Ichnát, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., PhDr. Veronika Kratochvílová, prof. RNDr. Ing. Michal V. Marek, DrSc., doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., Ing. Karel Pacner, doc. RNDr. Eva Zažimalová, CSc.

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová

Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvků krátit. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>.

AB 1/2010 vychází 18. ledna 2010.

AKADEMIE NESTOJÍ JEN S NATAŽENOU RUKOU – VŠECHNY PROSTŘEDKY SPOLEČNOSTI VRACÍ...

XXXV. zasedání Akademického sněmu AV ČR

Ve snad nejkomplicovanějším období dosavadní historie Akademie věd České republiky se na sklonku minulého roku sešel ke svému jednání – loni mimořádně již potřetí – Akademický sněm. Zasedání v úterý 15. prosince 2009 v obvyklém prostředí Národního domu na pražských Vinohradech mělo na programu otázky z oblasti výzkumu, vývoje a inovací, aktuální ekonomickou situaci Akademie věd České republiky a návrh jejího rozpočtu pro rok 2010. Jedním z hlavních úkolů zasedání byly doplňovací volby členů Vědecké rady AV ČR pro funkční období 2009–2013 (výsledky přinášíme na str. 18). Zasedání Akademického sněmu navštívil nejvyšší představitel našeho státu, který si hned na začátku posteskl, že o Akademii věd je poslední dobou slyšet převážně jen v souvislosti s financemi. Škoda, že na Sněmu nemohl setrvat déle; stal by se mj. svědkem prezentace popularizačního počínu směřovaného nejen k akademické, ale i nejširší veřejné sféře – předseda Akademie věd pokřtil knihu rozhovorů s předními českými vědeckými osobnostmi z akademické i univerzitní obce působícími doma i v zahraničí (více na čtvrté straně obálky a na <http://abicko.avcr.cz>).

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYBELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Zasedáním Akademického sněmu provázal přítomných 201 členů Sněmu (80 %) a 45 zvaných hostů v čele s prezidentem republiky Václavem Klausem a ministryní školství, mládeže a tělovýchovy Miroslavou Kopicovou místopředseda AV ČR Miroslav Tůma.

Po jednomyslném schválení programu zasedání a zvolení pracovních komisí patřilo úvodní vystoupení předsedovi AV ČR Jiřímu Drahošovi, který informoval o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXXIV. zasedání a o plnění závěrů mimořádného konání AS. Ten se sešel 30. června 2009 v reakci na návrh výdajů státního rozpočtu ČR na výzkum, vývoj a inovace pro rok 2010 s výhledem na další dva roky.

Projev předsedy Jiřího Drahoše, který mj. zdůraznil, že nezná v tomto státě výkonnější a efektivnější instituci, než je Akademie věd ČR, otiskujeme na stranách 4–13. Následuje kriticky laděný projev prezidenta Václava Klause (str. 14–15) a ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslavy Kopicové (str. 16–17). Zásadní připomínku vznesl v diskusi Vladimír Nekvasil, když podotkl, že už dlouho v naší zemi postrádá strategii využití prostředků ze strukturálních fondů v oblasti vědy a výzkumu v dalším finančním období Evropské unie. K témuž tématu vystoupil v pozdější diskusi i Václav Hořejší. (Ježto s blízcím se rokem 2013 nabývá problematika strategie na významu, rádi bychom se jí věnovali v některém z příštích čísel *Akademického bulletinu*.)

V nečekaně rychlém spádu se do dopoledního jednacího bloku vešla oproti původnímu programu ještě zpráva předsedy Ekonomické rady AV ČR Petra Bobáka o současné ekonomické situaci Akademie včetně návrhu jejího rozpočtu na nadcházející rok 2010. Hlasovací lístky pro doplňující volby do Vědecké rady vzhazovali členové Akademického sněmu do schrán-

nek těsně před polední pauzou (výsledky viz usnesení na str. 18) v zadní části sálu.

Poté obrátil Miroslav Tůma pozornost všech zájemců o křest knihy *Skrytá poselství vědy*, jejíž tisk byl vhodně načasován právě k zasedání Akademického sněmu. Tím, že se předseda AV ČR Jiří Drahoš slavnostního aktu ujal, jen stvrdil svá předchozí slova, jimiž zdůraznil úlohu vědy v kulturní oblasti a potřebu její podpory,

Vzhledem k posunu v programu se mohl odpolední blok rovnou otevřít zprávě Dozorčí komise Akademického sněmu, kterou přednesl předseda Dozorčí komise Akademie věd ČR Jan Kočka, diskusním příspěvkům a Zprávě návrhové komise Akademického sněmu.

Po delší rozpravě k formulaci usnesení a jeho následném přijetí výraznou většinou přítomných prohlásil předsedající XXXV. zasedání Akademického sněmu za ukončené. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ

PROJEV PŘEDSEDY AKADEMIE VĚD ČR JIŘÍHO DRAHOŠE

Vážení pane prezidente ČR, vážená paní ministryně, vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové,

scházíme se zde téměř po půl roce, který uplynul od prvního mimořádného zasedání Akademického sněmu v dosavadní historii Akademie věd České republiky. Tento mimořádný Sněm byl svolán v situaci, kdy v důsledku nezodpovědných a nekoncepčních kroků Rady pro výzkum, vývoj a inovace došlo k zásadní destabilizaci systému výzkumu a vývoje v České republice a jeho financování. Mimořádný sněm vyslal jasný signál směrem k těm, kteří se takto bezprecedentním způsobem pokusili oslabit stávající postavení a budoucí pozice české vědy a vzdělanosti.

Je třeba připomenout, že tyto pokusy navíc probíhaly za situace finanční a ekonomické krize, která sama o sobě vyostřila řadu problémů, před nimiž stojí Česká republika a její občané. Nezamýšleným, ale o to závažnějším důsledkem vývoje situace v uplynulých měsících je zásadní podlomení důvěry vědecké a akademické obce ve stávající Radu pro výzkum, vývoj a inovace. Reakce tohoto orgánu a většiny jeho členů ukazují na obecnější problémy při správě věcí veřejných v České republice. Nekompetentní zásahy do oblasti vědy, vzdělanosti a kultury jsou nebezpečné i proto, že právě tyto oblasti vytvářejí nutné podmínky pro udržení a rozvoj kvality života české společnosti na počátku 21. století. Ve složitém období od červnového mimořádného Sněmu tak Akademie věd a její pracoviště musely čelit řadě dalších útoků na svou integritu a postavení v systému vědy a výzkumu v České republice. To, že se nakonec podařilo dosáhnout alespoň částečné korekce financování Akademie věd a jejích pracovišť na rok 2010, je především zásluhou zodpovědného přístupu pana premiéra Fischera a dalších členů vlády ČR k problematice vědy a vzdělanosti v České republice. Velice lituji toho, že nemohu ocenit stejnými slovy pozici a roli Rady pro výzkum, vývoj a inovace, která jakožto poradní orgán vlády selhala jak v přípravě metodiky hodnocení, tak i v přípravě rozpočtu pro rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 a nijak nepřispěla k řešení krizové situace, kterou svými nezodpovědnými kroky vyvolala. Právě proto, jak jistě všichni víte, probíhají v současné době jednání u kulatých stolů o budoucnosti české vědy, která prakticky nahrazují činnost Rady, jež jako celek rezignovala na koncepční práci, a proto již není schopna v krizové situaci navrhnout odpovídající řešení.

Podrobnější výkaz o všech záležitostech, jimiž se Akademická rada zabývala od dubna do prosince 2009, jste dostali v písemných podkladech, proto se v první části svého projevu mohu omezit na krátké shrnutí toho, čeho se podařilo za posledního tři čtvrtě roku dosáhnout, a zejména zhodnotit, jak se dařilo vedení Akademie věd naplňovat usnesení mimořádného zasedání Sněmu. Chci vás informovat, v čem jsme uspěli více, v čem méně a co vše je ještě třeba udělat, aby se postavení vědy a výzkumu v rámci veřejných politik ČR stabilizovalo – a to ku prospěchu společnosti jako celku. Ve druhé části svého vystoupení se chci naopak věnovat krátkému zamyšlení nad dosavadním vývojem Akademie věd s cílem pojmenovat nové výzvy, které stojí před českou vědou, a alespoň nastínit cesty, jak se s těmito výzvami úspěšně vyrovnat. Perspektivami dalšího vývoje Akademie věd a jejích pracovišť se bude Akademická rada intenzivně zabývat v příštích týdnech, a to se záměrem připravit novou *Koncepci činnosti Akademie věd ČR pro období 2010 až 2014* a vyslat tak jasný signál o jejím dalším směřování. V souladu s usnesením XXXIV. zasedání Akademického sněmu budou do tohoto dokumentu promítnuty i koncepční návrhy Vědecké rady AV ČR. Jistě nejen za sebe chci vyjádřit naději, že v příštím roce budeme mít všichni více času na seriózní práci, tvůrčí vědeckou činnost a řešení skutečných problémů Akademie věd, než tomu bylo v předchozích týdnech a měsících, kdy se naše síly často vyčerpávaly při obhajobě vlastní práce i samotných základů existence Akademie věd a řešení krizových situací vyvolaných stanoviskem a postupy vládní Rady pro výzkum, vývoj a inovace.

Plnění usnesení mimořádného zasedání Sněmu

V uplynulých měsících jsem vedl řadu jednání jak s panem premiérem, tak i dalšími vládními činiteli. O závěrech mimořádného Sněmu jsem informoval na osobním jednání i prezidenta republiky Václava Klause. Setkal jsem se prakticky se všemi představiteli parlamentních stran a členy věcně příslušných výborů Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky. O vzniklé situaci byla rovněž informována řada domácích i zahraničních institucí dlouhodobě spolupracujících s Akademií věd, informovali jsme i Evropskou komisi. Neúnosná situace ve vědě a výzkumu našla odezvu i v médiích, a tím byla v neposlední řadě informována i širší veřejnost. Kancelář

VŠECHNA FOTÁ: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Akademie věd průběžně zajišťovala řadu informačních akcí a nově byla zřízena a udržována webová stránka s aktuálními informacemi o krizi systému financování vědy a výzkumu, o stanoviscích Akademie věd a o situaci jejích pracovišť. Na konci září tohoto roku předložila Akademie věd Radě pro výzkum, vývoj a inovace svou ucelenou koncepční představu o způsobu hodnocení výsledků výzkumu a vývoje a o rozdělování institucionální podpory mezi jednotlivé poskytovatele. Během přípravy této koncepce se uskutečnila řada intenzivních konzultací s reprezentacemi nejvýznamnějších vysokých škol. Výsledný materiál předložený Akademií věd je v zásadě v souladu s tezemi, které byly prezentovány pracovními skupinami Rady vysokých škol a České konference rektorů. Akademie věd v něm zastává a prosazuje názor, že ke vhodnému způsobu hodnocení dosažených výsledků nelze dospět v rámci stávající Metodiky hodnocení, a to ani po její případné podstatné modifikaci.

Představitelé Akademie rovněž jednali se zástupci zmíněných pracovních skupin Rady vysokých škol a České konference rektorů o podpoře a přípravě *Metodiky pro vícesložkové oborové hodnocení výzkumu a vývoje*, jež vychází z britského systému Research Assessment Exercise. Jedním z hlavních principů této alternativní metodiky je transparentnost hodnotícího procesu ve všech jeho fázích a možnost otevřené kritické diskuse expertů, což představuje zásadní rozdíl ve srovnání se současně platnou, ryze formální, nivelizující a mechanicky uplatňovanou Metodikou hodnocení. Kolegové z Akademické rady a další zástupci Akademie věd se účastnili i řady diskusí v rámci pokračujících kulatých stolů o budoucnosti české vědy. Výsledkem našich společných aktivit byla částečná kompenzace poklesu navrhovaných rozpočtových výdajů v kapitole Akademie věd pro rok 2010 částkou 563 milionů korun. Připomínám, že podle ná-

vrhu Rady pro výzkum, vývoj a inovace měl být rozpočet Akademie věd snížen meziročně o cca 20 % a v průběhu tří let o více než polovinu. Velmi proto oceňuji prohlášení vlády ČR ze dne 5. října 2009, která z podnětu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy paní doktorky Kopicové projednala situaci ve financování s tím, že rozpočtový limit pro kapitolu Akademie věd pro roky 2011 a 2012 bude upřesněn s cílem nesnižovat podíl finančních prostředků pro Akademii věd a její ústavy za předpokladu přijetí odpovídajících celkových transformačních opatření v oblasti vědy a výzkumu v ČR. S politováním musím konstatovat, že dosud nedošlo k personální obměně ve složení Rady pro výzkum, vývoj a inovace. K tomuto kroku chyběla politická vůle, a to i přesto, že významná část odborné veřejnosti v tomto státě nahlíží na činnost stávající Rady velmi kriticky. Právě proto jsem přesvědčen, že prvořadým úkolem a naprosto nezbytným předpokladem pro práci nové Rady bude obnovit důvěru akademické obce a širší veřejnosti v tento orgán a postavit jeho působení v oblasti vědy a výzkumu na principech odbornosti, nestrannosti a širšího rozhledu, bez negativních aspektů lobbingu a hledání osobního prospěchu. Za nejvýznamnější výsledek našeho společného úsilí považuji, že Akademie věd je nyní vnímána veřejností jako instituce, která má oprávněné místo v systému vědy a vzdělávání současné české společnosti, že záležitosti okolo Akademie věd a věda samotná se staly součástí veřejné diskuse. Zároveň s potěšením vnímám rostoucí podporu Akademie věd, a to jak ze strany zahraničních vědeckých a vysokoškolských institucí, badatelských týmů a vynikajících osobností, tak i ze strany vynikajících osobností domácího vědeckého, veřejného i politického života. Není jim lhostejná budoucnost vědy a vzdělanosti v tomto státě a mnozí neváhají ve svých veřejných vystoupeních podpořit naše

úsilí o nápravu věcí a o zajištění existenčních podmínek pro českou vědu. Za všechny mi dovoluete připomenout doktora Jiřího Grygara, který veřejně vyjádřil svůj postoj k celkovému působení Rady pro výzkum, vývoj a inovace odmítnutím ceny, kterou uděluje právě tato Rada. Z tohoto místa bych doktoru Grygarovi rád poděkoval za jeho zásadový postoj svědčící mimo jiné i o jeho vysoké morální integritě a oddanosti vědě, za postoj, který má velkou pozitivní odezvu ve veřejnosti, protože nastavuje nemilosrdné zrcadlo těm, kteří zpravidla dávají přednost vlastnímu prospěchu před zájmy celku. Podobně je třeba ocenit i ty, kteří byli ochotni manifestovat svou podporu Akademii věd a jejím pracovištím, případně české vědě a vzdělanosti obecně, a to jak prostřednictvím akcí petičního charakteru, tak i dalších akcí obracejících se k veřejnosti a občanům České republiky, ať už je organizovalo fórum *Věda žije!* či další občanské platformy a iniciativy. Pro českou společnost jako celek je jistě pozitivním signálem, že výsledkem občanské angažovanosti zejména mladé generace vědeckých pracovníků z Akademie věd i jejich kolegů na vysokých školách je zahájení dialogu a konzultací alespoň s některými představiteli politické sféry zodpovědnými za oblast vědy a výzkumu. V neposlední řadě patří mé poděkování paní Michaelae Šojdrové jako předkladatelce a rovněž všem jejím poslancekým kolegům z Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu, kteří se společně zasadili o přijetí doprovodného usnesení k usnesení č. 186, ve kterém se Poslanecké sněmovně doporučuje požádat vládu ČR, aby nesnižovala institucionální podporu Akademie věd a ve střednědobém výhledu rozpočtu na rok 2011–2012 zachovala institucionální výdaje Akademie věd na úrovni roku 2009. Na závěr této části mi, prosím, dovoluete zásadní konstatování: Akademie věd a její pracoviště nikdy nestály a ani nadále nehodlají jen stát s nataženou rukou k české společnosti a je-

jí veřejným prostředkům. Patříme k těm, kteří jsou velmi úspěšní při získávání finančních prostředků z mimořádných zdrojů, a budeme se i nadále snažit vracet české společnosti hodnoty odpovídající tomu, co do Akademie věd a jejích pracovišť z veřejných rozpočtů vkládá.

Výsledky výzkumné činnosti

Přestože v předchozím půlroce nepanovala na pracovištích atmosféra příznivá tvůrčí vědecké práci, podařilo se dosáhnout řady významných vědeckých výsledků. Zmíním v této souvislosti jen jeden subjektivně vybraný výsledek za každou vědní oblast.

Oblast věd o neživé přírodě – v rámci vývoje experimentálních metod byla v Ústavu termomechaniky vyvinuta unikátní metoda pro bezdotykovou vibrodiagnostiku složitých nelineárních systémů. Na jejím principu byl navržen bezdotykový vibrodiagnostický systém, který byl v letošním roce namontován i na oběžná kola rotoru a turbogenerátoru jaderné elektrárny Temelín.

Oblast věd o živé přírodě a chemických věd – výsledkem několikaleté spolupráce Ústavu makromolekulární chemie s Univerzitou v Oxfordu ve Velké Británii je hybridní polymerní systém pro cílený transport nukleových kyselin – genů – do vybraných buněk organismu. Systém je určený především pro genové terapie nádorových onemocnění a je předmětem společného patentu, na jehož realizaci ústav spolupracuje s firmou Hybrid Systems, Ltd., ve Velké Británii.

Oblast humanitních a společenských věd – Filozofický ústav vydal rozsáhlé dílo *Přemyslovci – budování českého státu* připravené Centrem mediévistických studií, které v syntetické podobě shrnuje výsledky mnohaletého výzkumu přemyslovské epochy českých dějin od 9. do počátku 14. století. Je to dosud nejucelenější pohled na tuto problematiku v naší a evropské literatuře.

Gratuluji také těm, jimž byly uděleny významné mimoakademické ceny. V první řadě jde o Jiřího Homolu z Ústavu fotoniky a elektroniky, který v 8. ročníku soutěže *Česká hlava* získal cenu v kategorii *Invence* za práci *Výzkum a vývoj nových originálních optických biosenzorů pro studium molekulárních interakcí a rychlou citlivou detekci chemických a biologických látek*. Dalším nositelem ocenění *Česká hlava* je Jiří Šedý z Ústavu experimentální medicíny. Cenu získal v kategorii *Doctorandus* za *Dosažené výsledky při studiu terapeutických možností u poranění míchy*. Významnou evropskou cenu *Bertaut prize* získal Lukáš Palatinus z Fyzikálního ústavu. Cena je udělována každoročně organizacemi European Crystallographic Association a European Neutron Scattering Association mladým vědcům za významný přínos

v uvedených oblastech. Další významné ocenění získali dva pracovníci Ústavu informatiky, kteří byli v listopadu 2009 oceněni Nadací Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových. *Medaili Josefa Hlávky* obdržel za své celoživotní dílo Petr Hájek, nestor české vědy v oblasti matematické logiky. Martin Vejmelka pak obdržel *Cenu Josefa Hlávky pro mladé talentované vědecké pracovníky*. Srdečně gratuluji i Juliu Lukešovi z Biologického centra, který získal Akademickou prémii – *Praemium Academiae 2009*. Smyslem této mimořádné prémie je podpořit vynikající vědecké osobnosti a vytvořit jim takové podmínky, v nichž by mohly lépe rozvinout svůj potenciál ve prospěch Akademie věd a celé české vědy. Dále gratuluji všem těm, kteří obdrželi ceny Akademie věd ČR.

Proces transformace Akademie věd ČR

Ve druhé části stručně připomenu vývoj Akademie věd a jejich pracovišť počínaje rokem 1993. Poté se pokusím alespoň naznačit možné cesty jejího dalšího směřování. Jsem přesvědčen, že v uplynulých 16 letech se nám společným úsilím podařilo vybudovat moderní, demokratickou a ve svém celku velmi kvalitní vědeckou instituci. Na druhé straně si uvědomuji, že ne všechny dobré záměry a úmysly se podařilo uskutečnit podle našich představ.

Ale nyní již konkrétní fakta: od zahájení své činnosti v roce 1993 prošla Akademie věd zásadní transformací po vědecké, personální i organizační stránce. Na základě hodnocení a následného rozhodnutí Akademického sněmu z února 1993 zrušila Akademie věd 22 svých pracovišť a jedno nově zřídila. Během let 1994–2004 na základě výsledků mezinárodního hodnocení pětkrát sloučila vždy dvě svá pracoviště v pracoviště jedno. V roce 2005 bylo opět z důvodů zvýšení efektivity badatelských kapacit sloučeno 13 pracovišť v pět. Od roku 1995 byla zřízena celkem čtyři nová pracoviště. Sečteno a podtrženo, v průběhu 16 let redukovala Akademie věd počet svých pracovišť o 30, z původních 84 na současných 54. Klíčovým nástrojem procesu transformace je periodické hodnocení pracovišť za účasti mezinárodních expertů s následným promítnutím výsledků do diferencovaného financování. Nechci zde konfrontovat vládní Metodiku hodnocení s hodnocením, které aplikuje Akademie věd, ale je třeba upozornit, že Akademie byla vůbec první výzkumnou institucí v České republice, která zavedla praxi hodnocení výsledků výzkumu podle mezinárodně používaných kritérií. Byla rovněž první výzkumnou institucí, která navrhla a realizovala systém alokace financování na základě soutěže o pro-

jekty, odpovídající mezinárodním standardům pro účelové financování. Akademie věd již v r. 1993 zřídila plně funkční Grantovou agenturu AV ČR, která posloužila jako model pro pozdější zřízení GA ČR.

Není pochyb o tom, že důležitou součástí transformačního procesu byl přechod soustavy pracovišť na veřejné výzkumné instituce v roce 2007. Tímto krokem se Akademie věd přiblížila standardním podmínkám běžným v institucích neuniverzitního výzkumu v Evropě a současně získala z hlediska legislativy rovnoprávnější postavení vůči českým veřejným vysokým školám. Další motivací bylo i efektivnější nakládání s duševním vlastnictvím a vytvoření prostředí pro snadnější převod a využití výsledků vědeckého bádání v praxi. Akademie věd tím mimo jiné reagovala i na požadavek vlády ČR, aby byl podporován též výzkum, který vede pokud možno k přímým ekonomickým přínosům a ke zvyšování konkurenceschopnosti České republiky.

V oblasti transferu získaných poznatků do aplikační sféry dosáhla Akademie věd významného pokroku. Již v roce 1994 pracoviště založila Technologické centrum AV ČR jako samostatný právní subjekt a zároveň byl realizován první pokus o zřízení podnikatelského inkubátoru na podporu vzniku a rozvoje inovačních firem. Zmíněný přechod ústavů na právní formu veřejných výzkumných institucí pak možnosti zakládání spin-off firem a inkubátorů dále usnadnil. V současnosti se pracoviště podílejí na řešení téměř 200 projektů a grantů aplikovaného výzkumu a rozvíjejí i jiné formy spolupráce s průmyslovými partnery. Je třeba zdůraznit, že Akademie věd získává asi 20 % svého celkového rozpočtu komercializací výsledků svého výzkumu. Dlouhodobými partnery v této oblasti jsou Inženýrská akademie ČR, Asociace výzkumných organizací, Asociace inovačního podnikání, Svaz průmyslu a dopravy, CzechInvest i řada zahraničních firem.

V průběhu uplynulých 16 let se Akademie výrazně profilovala i jako instituce vzdělávací. Její pracoviště se podílejí na vzdělávání jak výchovou mladých badatelů při uskutečňování doktorských studijních programů – na ústavech se školí průběžně přes 2100 doktorandů a okolo 1000 studentů magisterského studia – tak i pedagogickou aktivitou svých pracovníků na vysokých školách. Spolupráce s vysokými školami se úspěšně rozvíjí ve všech oblastech, o čemž svědčí více než 50 společných pracovišť. Plnému využití potenciálu pracovišť při uskutečňování doktorských studijních programů však brání v legislativě přetrvávající a těžko odůvodnitelné nerovnoprávné postavení Akademie věd ve vztahu k vysokým školám. Pracoviště se rovněž aktivně zapojila do budování evropského výzkumného prostoru a do dalších mezinárodních struktur. Početné účasti jednotlivých pracovišť v projektech rámcových programů jasně dokladují, že Akademie věd je mezinárodně akceptovaným partnerem s nezpochybnitelnou vědeckou excelencí evropské úrovně. Je příznačné, že ze tří vysoce prestižních projektů Evropské výzkumné rady (ERC) udělených do ČR smě-

řovaly dva na pracoviště Akademie a dva další pozitivně zhodnocené pocházejí také z našich ústavů. O tom, jak se pracoviště otevírají zahraniční konkurenci, svědčí i mezinárodní vypisování a obsazování míst vědeckých pracovníků. Mezinárodní složení týmů na pracovištích již není výjimkou. Významnou úlohu v zahraniční spolupráci Akademie věd má 63 dvoustranných dohod o spolupráci s partnery ze 45 zemí. Neoddělitelnou a pravidelnou součástí činnosti se stalo seznamování veřejnosti s výsledky výzkumu nejen u nás, ale i ve světě. Akademie věd ve své dosavadní činnosti pravidelně přehodnocovala akcenty obsažené v její vnitřní politice na základě důkladného hodnocení dosahovaných výsledků, analýzy trendů světové vědy a na základě společenských a ekonomických preferencí České republiky. Výsledkem dlouhodobého transformačního procesu, spojeného s výraznou restrukturalizací pracovišť, bylo nezbytné soustředění se na témata dlouhodobě nosná, pro akademická pracoviště specifická, z hlediska světové vědy aktuální a zároveň relevantní pro řešení aktuálních společensko-ekonomických problémů České republiky.

Současné postavení Akademie věd ČR

Jaké je tedy postavení Akademie věd a jejích pracovišť v systému vědy a výzkumu v ČR? Nedávno publikované údaje Českého statistického úřadu jednoznačně svědčí o dominantní roli a efektivitě Akademie v rámci institucí zajišťujících fungování české vědy. Z údajů pro rok 2008 vyplývá, že v oblasti výzkumu a vývoje pracovalo v ČR 29 785 výzkumných pracovníků (v přepočtu na plné úvazky), z toho v Akademii věd 4627, tj. asi 15 %. Podle údajů Rady pro výzkum, vývoj a inovace produkuje Akademie zhruba 38 % zhodnocených kvalitních výsledků ve VaV. Z přehledu produkce hlavních typů publikací je navíc zřejmé, že v letech 2004–2008 došlo k dalšímu nárůstu zejména u impaktovaných článků. Pokud jde o výkonnost vztahenou na náklady využití pro produkci výsledků VaV, je rozdíl mezi Akademií věd a dalšími institucemi ještě podstatně vyšší. Jakkoliv jsem si vědom rezerv, které má Akademie věd jako

celek, neznám v tomto státě žádnou efektivnější instituci v oblasti VaV. Na tomto konstatování nic nezmění ani ničím nepodložená vyjádření opakovaně a účelově používaná některými členy Rady pro výzkum, vývoj a inovace. V této souvislosti bych připomněl dva klíčové články kolegů Karla Aima a Jiřího Rákosníka publikované v podzimních číslech *Akademického bulletinu* a založené na faktech, číslech a údajích státního rozpočtu a ČSÚ. Je symptomatické, že na tyto články nikdo z RVVI nijak nereagoval. Hovořím-li o kvantitě i kvalitě vědeckých výstupů v České republice, je na místě připomenout, že růst kvality je trvalým trendem v produkci Akademie věd. Za posledních 13 let vědecká produkce rostla nejvýrazněji právě v kategorii odborných zahraničních periodik.

V této souvislosti bych rád zmínil výjimečné postavení dvou institucí

na poli výzkumu a vývoje v ČR – Akademie věd a Univerzity Karlovy. Tyto dvě instituce se podílejí více než polovinou (56 %) na měřitelné indikátorové vědecké produkci ČR (zachycené ve *Web of Science*) a zhruba třemi čtvrtinami (72 %) na citačním indexu ČR a jsou i svým širokým vědeckým zaměřením nesporně institucemi s mimořádnou zodpovědností za pěstování vědy a vzdělanosti v ČR. Zdůrazňuji, že Akademie věd, navzdory snahám novodobých pseudoreformátorů české vědy a navzdory trendům nastaveným v metodice hodnocení, považuje spolupráci mezi svými ústavami a vysokými školami za základ pro efektivní zhodnocení veřejných prostředků jak ve vyšší kvalitě výzkumu, tak ve vzdělávání a konečně i v praktických aplikacích.

Vize dalšího vývoje Akademie věd ČR – jak orientovat budoucí vývoj Akademie věd a jejích pracovišť

Je zřejmé, že Akademie věd již v předchozím období dokázala přizpůsobit své směřování aktuálním trendům světové vědy a poptávce společnosti po uplatnění výsledků výzkumu v praxi. Významným opatřením v tomto směru bylo přijetí *Koncepce AV ČR na začátku 21. století* a *Koncepce rozvoje výzkumu a vývoje v AV ČR pro období 2005–2008*. Jejich součástí bylo vytvoření systémových podmínek pro programovou spolupráci s podnikatelskou sférou s cílem zlepšovat uplatnění nových poznatků vědy v národním hospodářství a přispívat tak ke zvyšování jeho konkurenceschopnosti. Významným krokem byl přechod ústavů na právní formu veřejných výzkumných institucí, která jim umožnila zakládat právnické osoby za účelem účinnějšího využívání výsledků vlastní výzkumné činnosti. Zároveň tím došlo k posílení přímých vazeb k praktickým uživatelům výsledků výzkumu.

Důležitým výsledkem transformačního procesu, jak vyplývá z aktuálních tematických priorit Akademie věd, je fakt, že v mnoha směrech výzkumné činnosti došlo k posunu těžiště vědecké práce od řešení projektů z oblasti čistého základního výzkumu k řešení projektů tzv. orientovaného základního výzkumu¹. Detailnější rozlišení výzkumných činností je významné pro další směřování Akademie věd, protože umož-

¹ Podle čl. 243 tzv. *Frascati manuálu* lze orientovaný základní výzkum odlišit od čistého základního výzkumu takto:

- čistý základní výzkum se provádí v zájmu rozvoje poznání, bez usilování o dlouhodobý ekonomický nebo společenský prospěch nebo snahy aplikovat výsledky na praktické problémy nebo předat výsledky do sektorů odpovědných za jejich aplikaci;
- orientovaný základní výzkum se provádí s očekáváním, že poskytne širokou základnu poznatků, která se pravděpodobně stane základem pro řešení známých nebo očekávaných, současných nebo budoucích problémů nebo možností.

ňuje přesněji definovat její poslání jako instituce, která provádí kvalitní základní výzkum s důrazem na strategickou orientaci jeho výsledků do ekonomicky a společensky významných oblastí. Současně to však pro pracoviště znamená nutnost aktivněji se podílet na utváření profilu české vědy, a to nejen orientací vlastního výzkumu, ale i koncepční činností při formulování vědní politiky ČR. Akademie bude nadále utvářet svůj profil jako instituce špičkového základního výzkumu, ovšem s důrazem na strategickou orientaci jeho výsledků podle společensko-ekonomických priorit a aktuálních trendů světové vědy. Jako instituce kvalitního strategicky orientovaného základního výzkumu je připravena podílet se rovněž na konkretizaci priorit ČR v oblasti aplikovaného výzkumu s využitím standardních nástrojů typu *foresight*².

Vnější impulsem, tedy politickým východiskem pro strategickou orientaci výzkumných aktivit, musí být jasně definovaná politika strategických potřeb rozvoje ČR. Tato politika umožní profilovat výzkumné aktivity Akademie věd a výrazněji koncentrovat zdroje a kapacity jak směrem k podpoře kvality, tak i směrem k uplatnění nových poznatků v aplikacích s přihlédnutím k tradičně silným oborům, dosahovaným výsledkům, již existujícím kapacitám i očekávaným trendům ve VaV a technologiích. Politika strategických potřeb rozvoje ČR nebyla však doposud zpracována³. Chybí rovněž jednoznačné vymezení působnosti jednotlivých aktérů v systému VaV a v kompetenčním zákonu i koordinace jejich hlavních aktivit. Je třeba také zdůraznit, že v ČR není v dostatečné míře doceněn ani význam strategického řízení výzkumu, vývoje a inovací. Priority vědní politiky jsou určovány nesyrovým, se zaměřením na pouhé rozdělování finančních prostředků, bez ohledu na reálnou situaci v českém výzkumu, kde většinu výsledků produkují dvě již zmíněné instituce, tedy AV ČR a UK.

Akademie věd je připravena podílet se na zpracování uvedené politiky strategických potřeb rozvoje ČR a bude nadále nabízet své odborné kapacity pro přípravu budoucích fází této politiky a s ní provázaných dalších národních a regionálních politik. V roce 2010 provede kritické hodnocení svých pracovišť v souladu s *Koncepcí způsobu hodnocení výsledků VaV a s tím souvisejícím rozdělováním institucionální podpory*, která byla Akademií věd předložena dne 30. 9. 2009 Radě pro výzkum, vývoj a inovace. V rámci tohoto hodnocení bude Akademie věd mimo jiné:

- posuzovat výzkumné aktivity s důrazem na zohlednění společensko-ekonomických priorit ČR;
- přisuzovat odpovídající význam výsledkům aplikovaného výzkumu a jejich uplatnění v praxi;
- posuzovat spolupráci s aplikací i podnikatelskou sférou a dalšími potenciálními uživateli výsledků výzkumu.

Závěry hodnocení se budou ještě výrazněji promítat do diferencované výše institucionální podpory jednotlivých pracovišť a do nových priorit ve vnitřní politice se zohledněním dosahovaných výsledků, aktuálních trendů světové vědy a společensko-ekonomických preferencí. Akademie věd bude na základě předchozích zkušeností dále upravovat procedury hodnocení tak, aby byly maximálně účinné v rozlišování skutečné kvality a minimalizovaly přitom administrativní zátěž.

Návrh implementačních opatření

V souvislosti s naplňováním této vize je žádoucí, aby byla realizována některá systémová opatření v součinnosti s vládou a parlamentem ČR, včetně souvisejících legislativních úprav. Tato opatření umožní vytvoření efektivního institucionálního prostředí a systému, který bude stimulovat ke kvalitě, k vytváření špičkových výsledků výzkumu a k jejich strategické orientaci a přenosu do praxe. V první řadě bude třeba formulovat politiku strategických potřeb rozvoje ČR. Neméně významným úkolem je i jednoznačné vymezení působnosti jednotlivých orgánů státní správy v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR kompetenčním zákonem. Dalším důležitým krokem je zřízení koordinačního orgánu na ústřední úrovni státní správy s odpovědností za systém výzkumu, vývoje a inovací, který by měl jasně stanovené hranice svých kompetencí tak, aby nebyla omezována a technokraticky řízena činnost subjektů skutečně realizujících výzkum a vývoj v České republice, včetně Akademie věd a jejich pracovišť. Realizace těchto systémových opatření povede k účelné koordinaci aktivit jednotlivých aktérů v oblasti výzkumu, vývoje a inovací v ČR, přispěje k formulaci politik a strategií se vztahem k rozvoji znalostní společnosti a k zajištění synergie finančních zdrojů. Z úkolů, jejichž řešení je převážně v možnostech Akademie věd, považují za nezbytné zejména:

² *Foresight* je přístup (nástroj) k uvažování o možných vývojech budoucnosti s cílem vytvořit strategii pro konání v současnosti. Přístup používá různých kvantitativních a kvalitativních metod a jejich vhodné kombinace. Základními charakteristikami projektů typu „foresight“ jsou: systematický přístup, zapojení širokého spektra aktérů a zainteresovaných subjektů, účelem je následně konkrétní praktické uplatnění výsledků (např. využití jako podklad pro politiku nebo program výzkumu).

³ K tomuto cíli se nejvíce přiblížila Strategie hospodářského růstu z roku 2005.

- klást důraz na budování kompetence, zvyšování kvality vědecké práce a na strategickou orientaci výzkumu do ekonomicky a společensky důležitých oblastí;
- nadále efektivně organizovat soustavu pracovišť Akademie věd;
- alokovat institucionální prostředky na základě periodického hodnocení pracovišť s využitím mezinárodních standardů, a to zejména s ohledem na kvalitu a společensko-ekonomický přínos dosahovaných výsledků;
- uskutečňovat výzkum v propojení s dalšími aktéry systému VaVal v ČR, aktivně se zapojovat do vytváření společných týmů a klást důraz na partnerství subjektů výzkumné, aplikační a veřejné sféry;
- posilovat mezinárodní konkurenceschopnost pracovišť Akademie věd, ještě více se otevřít mezinárodní spolupráci, pokračovat v integrování výzkumných týmů a pracovišť Akademie věd do mezinárodních a evropských struktur;
- zlepšovat podmínky pro doktorské studium na půdě Akademie věd, a to jak v rámci jednotlivých pracovišť, tak celoakademicky nabízenými podpůrnými aktivitami;
- vytvářet na pracovištích Akademie věd vhodné podmínky pro badatelskou činnost excelentních pracovníků a týmů, talentovaných mladých vědců a významných zahraničních vědců;

- budovat a provozovat velké výzkumné infrastruktury a umožnit jejich využívání vysokými školami a dalšími výzkumnými institucemi;
- usnadňovat zakládání spin-off firem;
- aktivně přistupovat k ochraně práv k duševnímu vlastnictví, k licenční problematice a dbát na dodržování vědecké i obecně lidské etiky;
- nadále budovat infrastrukturu výzkumu v Akademii věd, vybavovat pracoviště přístroji a zařízeními na odpovídající mezinárodní úrovni a případně zakládat nová specializovaná pracoviště.

Z naléhavých problémů, které je však možné řešit jen v součinnosti s politickou reprezentací, je třeba upozornit na nutnost přijmout následující opatření:

- formulovat politiku strategických potřeb rozvoje ČR;
- vymezit působnost jednotlivých aktérů v systému VaVal kompetenčním zákonem a zajistit koordinaci jejich hlavních aktivit;
- zřídit koordinační orgán na ústřední úrovni státní správy s odpovědností za VaVal;
- iniciovat přípravu nového zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací;
- zajistit demokratický partnerský vztah mezi veřejnými vysokými školami a veřejnými výzkumnými institucemi;

- zavést mezinárodně osvědčené metody hodnocení vědecké výkonnosti pro všechny instituce zabývající se výzkumem a vývojem v ČR;
- zajistit přiměřenou finanční podporu výzkumu a vývoje z veřejných prostředků se zohledněním výsledků hodnocení;
- financovat provoz výzkumných pracovišť vybudovaných v rámci programů podporovaných ze strukturálních fondů EU;
- financovat doktorské studijní programy a udílet doktorské tituly Ph.D. na pracovištích Akademie věd;
- motivovat soukromou sféru k finanční podpoře výzkumu a vývoje, ke spolupráci při transferu nových poznatků do praxe a využívat nepřímých nástrojů podpory VaV;
- odstranit existující bariéry pro národní, mezinárodní a mezisektorovou mobilitu vědeckých pracovníků.

Návrh legislativních opatření

Jak jsem již zmínil, pro vytvoření efektivního institucionálního a systémového prostředí je třeba provést řadu legislativních změn. Naléhavé legislativní změny vyžaduje především zákonná norma upravující podporu výzkumu, vývoje a inovací z veřejných prostředků. Novelizovaný zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, ve znění pozdějších předpisů (úplné znění č. 211/2009 Sb.), který měl tuto oblast pozitivně reformovat, se již podle prvních zkušeností ukázal jako nedostatečný a v praxi působí spíše proti deklarovaným cílům Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací než v jejich prospěch. Urychleně je proto třeba připravit novou zákonnou úpravu s cílem:

- formulovat základní koncepci veřejné podpory výzkumu, vývoje a inovací v souladu s praxí vyspělých evropských zemí;
- stanovit mechanismus, který by zajišťoval (i) stabilitu a předvídatelnost institucionálního financování z veřejných prostředků a (ii) korektní rozdělování institucionální podpory výzkumným organizacím;
- zajistit, aby prostředky rozpočtové kapitoly Akademie věd byly navýšeny o náklady spojené s uskutečňováním doktorských studijních programů, které ukládá pracovištím Akademie věd zákon č. 283/1992 Sb., o AV ČR;
- přehodnotit současnou úlohu, způsob práce a postavení RVVI v systému VaVal;
- přehodnotit všechna ustanovení, o která se opíralo zavedení metodiky hodnocení výsledků výzkumu a následně i centrální určování výše veřejné podpory na činnost jednotlivých institucí;
- stanovit základní rámec veřejné podpory VaVal, podrobná ustanovení technického, organizačního a procedurálního rázu přenést do jednoho nebo více prováděcích předpisů.

Novou právní úpravu vyžaduje v některých oblastech též problematika vztahů mezi Akademií věd a veřejnými vysokými školami s cílem:

- zakotvit rovný partnerský vztah mezi veřejnými vysokými školami a veřejnými výzkumnými institucemi a potřebu jejich intenzivní spolupráce ve vědecko-výzkumné i pedagogické činnosti;
- umožnit vybraným veřejným výzkumným institucím samostatně uskutečňovat doktorské studijní programy v zájmu zvyšování úrovně vzdělávání na nejvyšším stupni, samozřejmě za předpokladu úspěšné akreditace;
- uzákonit obnovenou vědeckou hodnotu „doktor věd“ (DSc.), kterou by byly oprávněny udělovat Akademie věd a vybrané výzkumné univerzity.

Myslím, že výsledky naší práce z poslední doby ukazují, že máme předpoklady a síly pro naplňování cílů, o nichž jsem teď mluvil. To však neznamená, že bychom rezignovali na další společenské funkce. Věda je přece i neodmyslitelnou složkou naší národní kultury a vzdělanosti, a navíc naprosto nezastupitelnou tam, kde jde přímo o náš jazyk, naše dějiny, naši národní kulturu a umění. Proto musíme i při respektování jiných priorit zajišťovat také rozvoj těch vědních oborů, které sice nepřinášejí přímo finančně měřitelný ekonomický efekt, zato ale znalostní a kulturní potenciál, bez něhož si efektivní ekonomické fungování a ostatně vůbec život civilizované země a kulturního národa prostě nelze představit. Musím zde zmínit i kauzu Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni, a to proto, že několik pracovníků ve významných funkcích Akademie věd se na činnosti fakulty podílelo. V souvislosti s tím jsem vyzval jak Etickou komisi Akademie věd, tak Učenou společnost ČR, aby zvážily svůj aktivní postoj k této záležitosti.

V předchozí části mého vystoupení jsem nastínil představu dalšího vývoje Akademie věd a jejích pracovišť a v této souvislosti jsem se dotkl i obecnějších otázek týkajících se uspořádání systému vědy a výzkumu v České republice. Hovořil jsem i o podmínkách naplňování této vize, a to ve smyslu navrhovaných implementačních opatření systémového a legislativního charakteru. Pokusil jsem se nejen popsat složitou situaci, v níž se jednotliví aktéři systému vědy a výzkumu v ČR nacházejí, ale i naznačit možná východiska ze současného stavu. To vše s vědomím, že pro skutečnou a úspěšnou reformu systému vědy a výzkumu je zapotřebí seriózního dialogu a kritické reflexe postojů všech jeho klíčových aktérů. V posledním období jsme byli často svědky situace, kdy vůle vést takovýto potřebný dialog zejména ze strany řady členů stávající Rady pro výzkum, vývoj a inovace zcela scházela. Pro tuto Radu je navíc zcela příznačné, že nikdy ani náznakem neuznala, že by při návrhu likvidačního rozpočtu pro Akademii věd jakkoliv pochybila. Je rovněž jen těžko uvěřitelné, že se Rada v poslední době snaží vyvolat zdání

o splnění prohlášení vlády tím, že se za náhradu úbytku institucionálních prostředků budou formálně považovat prostředky získané ve veřejných soutěžích o účelové prostředky či dokonce prostředky ze strukturálních fondů. Jsem velmi rád, že pan ministr financí Eduard Janota před několika dny tyto snahy Rady jednoznačně a velmi kompetentně odmítl.

Tyto neustále se opakující aktivity předsednictva a sekretariátu Rady pro výzkum, vývoj a inovace jsou pro vedení Akademie věd a její pracoviště nepřijatelné. Je v nich totiž obsažen destruktivní vzkaz, vzkaz zneuznání práce řady špičkových badatelů, kteří rozvoji svých oborů věnovali mnohdy celoživotní úsilí. Vzkaz nejistoty a nestability celé generaci mladých vědců, kteří se na pracovištích Akademie věd připravují na svou náročnou práci a kteří dnes stojí před volbou a nezbytným rozhodnutím, zda vůbec pokračovat ve svých výzkumných aktivitách v České republice. V neposlední řadě je to i podivný vzkaz vedení a managementu jednotlivých pracovišť naznačující, že úsilí o koncepční řízení těchto pracovišť s cílem racionálně rozvíjet příslušné vědní obory vlastně nemá valný smysl. K tomu všemu dochází necelé čtyři roky po zahájení výzkumných záměrů, aniž byl vyhodnocen stav jejich řešení. Existence řady výzkumných pracovišť je zpochybněna pouhé dva roky po jejich transformaci na veřejné výzkumné instituce. Za této situace je naopak naprosto nezbytné dát jasnou perspektivu pracovištím Akademie věd a vůbec celé české vědě v podobě střednědobého výhledu na léta 2011 a 2012 v souladu s usnesením Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu,

mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, a to jako součásti koncepčního a racionálního uspořádání systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice. Současně je zapotřebí obnovit důvěru vědecké obce ve způsoby a mechanismy rozhodování o oblasti vědy a výzkumu. Takové změny ovšem předpokládají mimo jiné změny stylu i obsahu činnosti RVVI a její nové personální obsazení včetně jasného odmítnutí stávající metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje a jejího použití jako mechanického nástroje pro stavbu rozpočtu.

Dovolu mi, abych vám na závěr všem upřímně poděkoval za podporu a pomoc, kterou jste jak mně, tak i ostatním členům Akademické rady poskytovali v těchto nelehkých dnech. Jsem přesvědčen, a to i po zkušenostech posledního roku, že Akademie věd a její pracoviště mají všechny předpoklady pro to, aby situaci, o níž jsem ve svém vystoupení podrobně hovořil, využily nejen pro svůj růst, ale i pro rozvoj vědy a vzdělanosti v České republice. Opětovně tedy zdůrazňuji, že při naplňování těchto cílů je Akademie věd, jako i v uplynulých letech, připravena spolupracovat se všemi partnery v oblasti vědy a výzkumu, zejména s vysokými školami, se všemi subjekty usilujícími o aplikaci poznatků vědy a výzkumu do praxe a v neposlední řadě také s politickou sférou v České republice odpovědnou za oblast vědy, výzkumu a inovací. Chci vás ujistit, že vedení Akademie věd, vědomo si své zásadní odpovědnosti, bude i nadále pokračovat ve snaze vytvářet co nejlepší podmínky pro českou vědu s cílem podporovat její další úspěšný rozvoj. ■

PROJEV PREZIDENTA REPUBLIKY

OBĚ FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Vážený pane předsedo, dámy a pánové,

děkuji za pozvání na vaše každoroční důležité zasedání. Chtěl bych vám – s blížícím se koncem roku – poděkovat za všechno, co ústavy Akademie a jejich pracovníci v letošním roce dokázali. Není sporu o tom, že se o naši vědě ví a že se o řadě jednotlivců i celých výzkumných týmů ví i v zahraničí. Jsem také rád, že významných úspěchů dosahují nejen etablované tváře Akademie, ale i mladí pracovníci. To dává dobrý základ pro úspěch naší vědy v budoucnosti.

Vnímám i to, že Akademie věd usiluje o co nejširší prezentaci výsledků své práce a že se snaží přiblížit vědu i naší veřejnosti. Nicméně, ať je to oprávněné nebo neoprávněné, o Akademii věd se u nás v poslední době více psalo a mluvilo v souvislosti s penězi na vědu než o vědě samotné. To je škoda a být to tak nemá.

Dovolu mi v této souvislosti – jako prezidentu republiky, jako občanovi této země, kterému vždy šlo a i nyní moc jde o její co největší úspěch, jako ekonomovi, který pozorně sleduje vztah vědy a ekonomického výkonu, jako finančníkovi, který v dramatické chvíli prvních polistopadových let musel rozdělovat – oproti dnešku – daleko skromnější státní rozpočet, a jako bývalému vědeckému pracovníkovi Akademie věd, který se jím ostatně pořád cítí být – říci místo pouhého zdvořilostního pozdravu pár slov na téma, které se v poslední době kolem Akademie věd nejvíce diskutuje.

Mojí první tezí je výzva k uvědomění si kontextu. Nezapýváme se financováním vědy ve vzduchoprázdnu nebo ve světě neomezených možností. Z hlediska jejího financování jsou pro vědu hlavním kontextem stav ekonomiky vůbec a stav státního rozpočtu zvláště.

Ekonomika je v dané chvíli charakterizována poklesem, který jsme si sice sami nezpůsobili, ale který přesto v letošním roce dosáhne řádově 4 % HDP. Je to první vážný propad od vzniku České republiky. Zdrojů na všechno – i na vědu, protože ta nestojí mimo – bude méně než v loňském roce. To je banální závěr. Přesto – i při tomto poklesu HDP – příjmy Akademie věd letos vzrostly o 6 %. Za posledních pět let dokonce o jednu třetinu.

Stav státního rozpočtu je horší než stav ekonomiky. Potvrzuje se známý ekonomický poznatek, že je vztah mezi poklesem HDP a poklesem příjmů státního rozpočtu výrazně nelineární. To možnosti rozpočtu dále omezuje. I dnes je třeba připomínat, že naše veřejné finance propásly šanci využít několikaletého velmi rychlého růstu ekonomiky (zejména v období 2005–2007) k likvidaci již 10 let se kumulujících rozpočtových deficitů. Teď bude jakékoli zvolené řešení daleko horší a bolestnější. Nejhorší by byl krátkozraký pohled, který by preferoval, aby po volbách nevznikla vláda, která by se odvážila s rozpočtovým deficitem konečně bojovat. Já bych si takovou vládu samozřejmě přál, protože zbavení se velkého rozpočtového deficitu pokládám za nezbytné. Ta by nutně musela přikročit k okamžitým razantním výdajovým škrtům ve všech kapitolách. Po několika dobrých letech si na určité omezení příjmů bude muset zvynout i Akademie věd.

Moje druhá teze je spíše otázkou: Jaká je kvalita naší vědy a zejména jejího základního výzkumu bez ohledu na dnešní finanční možnosti naší země? To nijak zvlášť a sebevědomě hodnotit nechci, ale přesto se ptám, zda byla v minulosti provedená reforma Akademie dostatečná. Všiml jsem si, že se i mezi vámi začíná mluvit o nutnosti její transformace. Připomínám, že jsem – pro ekonomiku – na počátku 90. let odmítal slovo reforma jako slabé a nedostatečné. Toto slovo ostatně bylo všudypřítomné a každodenní i za komunismu. Proto radši transformace neboli systémová změna.

VÁCLAVA KLAUSE

Nejsem si jist rozměrem naší vědy, nejsem si jist její strukturou, nejsem si jist naší schopností formulovat jasné priority, nejsem si jist správností poměru základního a aplikovaného výzkumu a vývoje (který je u nás proti většině zemí světa vychýlen ve prospěch základního výzkumu), nejsem si jist správností poměru budování nových slibných či kvazislíbených center a udržování dosavadních institucí, nejsem si jist správností dnešní proporce výzkumné činnosti a jejího administrativního vykazování, cítím i jistou nedomyšlenost v preferenci nového s nadějí, že to něco přinese a že se na to i v budoucnu peníze najdou, a nejsem si jist, že mají peníze jít za institucemi a ne za jednotlivci a jejich týmy. Věřím, že toto všechno vámi je a bude velmi vážně zvažováno a že nedojde k líbivým a povrchním řešením. Ač zmíněná transformace zatím není v dohlednu, náznak debaty nad některými dílčími kroky – možná právě pod tíhou omezení příjmů – jsem již v Akademii věd zaznamenal.

Z hlediska financí je třeba rozlišovat minimálně dvě časová období – léta 2010–2012 a léta 2013–2015. Neměli bychom to směřovat. Je evidentní, že Akademie věd a její ústavy v letech 2010–2012 dostanou prostředků více než letos a loni. Pouze je nutné sečítat všechny finanční prostředky, nikoli jen tu jejich část, která pochází přímo ze státního rozpočtu. Současně je třeba vědět, že i peníze EU jsou rozpočtové peníze (mimochodem v podstatě v nemalé míře naše) a že velké problémy vyvolává jejich kofinancování, které odebírá prostředky pro jiné, možná lepší a možná důležitější projekty. Bylo by ideální, kdyby žádné kofinancování nebylo. Je jen rozplýváním odpovědnosti a vytvářením dojmů, že jsou peníze z EU větší, než skutečně jsou. A je i vnucováním priorit zvenčí podle kritérií, která nemusí být totožná s našimi.

To jsou věci zásadní. Zdá se mi, že proti tomu jsou spory o rozdělení prostředků mezi Akademií a neakademií, o složení a kvalitu fungování Rady pro výzkum, vývoj a inovace, o přetahování se mezi výkonnými a nevýkonnými ústavami Akademie a další podobné spory evidentně druhořadé.

Moc bych si přál, abychom s těmi základními věcmi brzy něco udělali. A abyste – jako racionálně uvažující vědci – byli připraveni na to, že kontext celého problému v dohlédnutelné budoucnosti o moc příznivější nebude.

Věda je součástí naší společnosti. Rozhodování o veřejných prostředcích musí být součástí společenské diskuse o všech prioritách, žádná nemůže být vytknuta před závorku. Pevně věřím, že Akademie věd ve všech těchto výzvách obstojí. Přeji vám mnoho úspěchů ve vaší činnosti i potřebné badatelské štěstí. ■

PROJEV MINISTRYNĚ ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY MIROSLAVY KOPICOVÉ

Vážený pane prezidente, pane předsedo, dámy a pánové,

děkuji za pozvání na vaše vrcholné zasedání, v letošním roce již třetí. Nejprve dovoluji, abych nejen vám, ale zejména tisícům vědců z ústavů Akademie věd poděkovala za vše, čeho ve vědě v letošním roce dosáhli. Česká věda rozvíjená zejména na vysokých školách a na ústavech Akademie i letos dosáhla řady významných úspěchů jednotlivců i týmů v náročné světové konkurenci. Tak dochází například k tomu, že se USA rozhodly otevřít počátkem příštího roku v Praze centrálu pro spolupráci se střední a východní Evropou v oblasti výzkumu. Výčet všech, kteří se na těchto úspěších podíleli, by byl dlouhý. Proto dovoluji, abych poděkovala všem najednou a popřála jim mnoho dalších úspěchů v roce příštím.

Závěr roku je ale nejen časem adventním, časem rozjímání nad dosaženými úspěchy, ale v naší zemi je i časem schvalování rozpočtu na rok následující. Bohužel tato vláda svůj boj o udržení deficitu státního rozpočtu v přijatelných mezích prohrála. Víím, že si uvědomujete, že Poslanecká sněmovna dala přednost krátkodobým předvolebním řešením před dlouhodobým rozvojem naší země, čímž prohrála i česká věda, český výzkum a vývoj. Tyto oblasti, stejně jako vzdělávání, dlouhodobě a opakovaně doplácejí na preferenci spotřeby nad rozvojem v naší zemi.

Střet těchto odlišných přístupů se projevuje i v české vědě. Nechci tuto výjimečnou příležitost využít k pokračování nekonečných diskusí nad detaily, chci říci – a možná už na tomto fóru naposledy – několik slov k podstatě problémů, které neúspěšně společně již rok řešíme.

Apelovat bych chtěla zejména na mladé vědkyně a vědce. My, dřívějšího data narození, dříve či později odejdeme, ale důsledky dnešních rozhodnutí poneseš oni. Proto jsem se s nimi několikrát osobně sešla k otevřené výměně názorů. Do konce mého funkčního období se uskuteční další setkání.

Co je tedy podle mého názoru podstata problémů, o nichž se na nejrůznějších fórech, v tisku atd. neustále diskutuje? V první řadě se obávám, že řada vědců si ještě dostatečně neuvědomila důsledky finanční krize a současný stav státního rozpočtu. Na pokračování v dosavadním extenzivním rozvoji české vědy Česká republika dlouhou dobu mít nebude. Stav, kdy například celkové výdaje státního rozpočtu pro AV ČR a její ústavy vzrostly za posledních 10 let na více než dvojnásobek, se bohužel nebude opakovat. Optimistický odhad deficitu výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj v roce 2015 je přes 10 miliard korun; realita by mohla být mnohem horší. Tyto prostředky budou české vědě a výzkumu chybět. Zda budou více kráceny účelové či institucionální výdaje, považuji z tohoto pohledu za sekundární.

Teoreticky je možné zachovat výši institucionálních výdajů AV ČR na úrovni roku 2009, ale jen za cenu drastické redukce všech dalších výdajů zejména po roce 2013. Tato redukce by se ale v první řadě dotkla vysokých škol a ústavů Akademie; především financování činnosti nových výzkumných ústavů a zařízení

vybudovaných z operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace. Většina z vás se na některém z těchto projektů podílí a s těmito prostředky na zachování udržitelnosti svých projektů počítá.

Představa, že se podaří zachovat současný rozsah vědy a výzkumu a že současný rozpočet bude moci financovat nové výzkumné kapacity za 50 mld. Kč, je mimo ekonomickou realitu. Tato vláda nemůže a nebude spoléhat, že „to nějak dopadne“, že se příjmy státního rozpočtu zázračně zvýší a bude možné zvýšit i jeho výdaje na výzkum a vývoj. Nemůže počítat ani s tím, že EU bude v dalších letech vedle nových zemí a zemí, kde došlo k zhroutilí státního rozpočtu, nadále masivně podporovat i výzkum a vývoj v ČR jako v letech 2007 až 2013.

Jen zmrazením výdajů na VaV v letech 2010–2012 na úrovni r. 2009 bude rozpočet na r. 2013 o 7,3 mld. nižší, než bylo původně předpokládáno. Celkový kumulativní objem prostředků, které v letech 2010–2012 VaV ze státního rozpočtu dle současného stavu nedostane, je 11,5 mld. Kč. Při povinných výdajích (na spolufinancování strukturálních fondů – 2,5 mld. Kč/rok aj.) to znamená krácení všech výdajů vůči r. 2009 o 11,1 % v r. 2010, o 18,3 % v r. 2011 a o 23,0 % v r. 2012.

Rozsah podpory obou částí výzkumu ze státního rozpočtu je velmi vysoký a její další růst si tato země nemůže dovolit. Tuto skutečnost bude muset Rada – ať už v jakémkoliv složení – promítnout do návrhu výdajů státního rozpočtu na rok 2011 jak v základním, tak i v aplikovaném výzkumu a vývoji. Základní výzkum bude muset více prostředků získávat ze zahraničních zdrojů v náročné konkurenci světových týmů a aplikovaný výzkum a vývoj ze soukromých zdrojů od podniků a dalších uživatelů výsledků, kterým musí nabídnout odpovídající protihodnotu. Všichni, kdo se těmito otázkami zabýváme, bychom si přáli, aby to bylo jinak, aby objem prostředků na vědu byl masivnější, aby vědci pracovali v mnohem větším komfortu finančních jistot. Zavírat oči před realitou je ale pro budoucnost vědy nebezpečné. Vláda proto navýšila pro AV ČR rozpočet na příští rok a přislíbila nesnižovat rozpočet ve dvou dalších letech; aby vytvořila prostor k přípravě cesty dál. V souvislostech stavu veřejných financí, stárnutí populace a s tím spojených rostoucích nákladů na důchody i na zdravotnictví se slábnutím našich konkurenčních výhod se řešení hledá bolestivě.

Bez zásadní změny struktury řízení a financování české vědy, a to jak v základním, tak v aplikovaném výzkumu a vývoji, to nepůjde. Když nedokážeme podpořit ty nejlepší, když se nedokážeme jako malá země zaměřit na to, co umíme nejlépe, a když nedokážeme spolupracovat mezi jednotlivými částmi výzkumu, mám o budoucnost této oblasti vážné obavy. Vyhrčené spory obou částí výzkumu týkající se jak jejich významu pro společnost, tak nezbytnosti a výše jejich financování proto považuji za malicherné.

Mám-li zde možnost promluvit, chtěla bych se ostře ohradit proti výroky týkajícím se složení současné Rady, jejíž jsem první místopředsedkyní a které se mě osobně dotýkají. Výroky, že v ní sedí samé nuly, protože část z jejich členů nepublikuje ve

vědeckých časopisech, ilustrují, jak malý je „rybníček“ české vědy. Stačí se totiž podívat na složení těchto rad v Evropě, což by pro vědce zvyklé vyhledávat zahraniční prameny mělo být samozřejmostí. Zjistíte, že jde o účelové výroky. Dovolte alespoň jeden příklad za všechny z Finska, ze země, kterou si často dáváme v této oblasti za vzor. Z 18 členů finské Rady pro výzkum a inovace (Research and Innovation Council) je jen šest vědců. Samozřejmě existují i země s odlišným systémem, jako je Velká Británie, kde je tento poměr opačný. ČR je poměrem vědců na straně jedné a zástupců státu, aplikovaného výzkumu a vývoje a průmyslu na straně druhé přibližně uprostřed mezi evropskými zeměmi.

Dále jistě víte, že se u pokračujících kulatých stolů o budoucnosti české vědy diskutuje o jiném uspořádání. Oceňuji, že podklady, které ostatně nepřipravuje Rada, jsou velmi objektivní. Nechápu ale, že mediální výroky představitelů Akademie jsou s nimi v příkrém rozporu. Obdobně bych mohla hovořit o práci sekretariátu Rady, který na rozdíl od mediálně šířené představy dělá svědomitě, co mu Rada či její předsednictvo přikáže, a ne to, co se mu líbí.

Další problém je rozdělení prostředků na ústavy v roce 2010. Vláda v červnu uložila AV ČR rozdělit podle výsledků svého vlastního hodnocení do 25. listopadu 2009 ústavům prostředky na rok 2010 ve výši 3,4 mld. Akademie věd rozdělila o 315 mil. méně a tyto prostředky přidala k těm, které rozděluje podle jiných, vládně neznámých kritérií a které činí 1,5 mld. Kč. Zda tento systém, kde např. u běžných institucionálních výdajů klesají prostředky pro ústavy více než jiné výdaje, je pro ústavy AV ČR nadále přínosný, musí zvážit samy. Pro vládu je ale takovýto postup AV ČR jako správce rozpočtové kapitoly, který vládě odpovídá za hospo-

daření s prostředky daňových poplatníků, nepřijatelný. A to tím spíše, že zřejmě takto přerozdělovala část vládou schválených institucionálních prostředků na výzkumné záměry i v minulosti.

Bylo by možná vhodné se zajímat, kolik by dostaly jednotlivé ústavy podle tolik kritizovaného hodnocení Rady a kolik dostaly podle hodnocení Akademie. Mohu jen konstatovat, že 20 ze 27 ústavů, které Akademie ve své zprávě pro vládu označila za nejlepší, dostane od ní na svou činnost méně prostředků, než by dostaly podle hodnocení Rady. Veškeré podklady včetně stanoviska Rady má vedení Akademie k dispozici a Rada rozhodně nechce zasahovat do vnitřních demokratických mechanismů AV ČR tím, že by o nich ústavy informovala přímo.

V této souvislosti vás musím upozornit na nový poslanecký návrh na změnu zákona č. 1230/2002 Sb. Jeho podstata je jednoduchá – ruší všechny podmínky pro Radu i poskytovatele týkající se rozdělování institucionálních prostředků mezinárodním auditem výzkumu a vývoje počínaje a rozdělováním podle výsledků (ať už hodnocených per review či jinak) konče. Protože poslanecký návrh neobsahuje žádné další podmínky, nechává na libovůli Rady a vlády, kolik a podle čeho rozdělí institucionální prostředky mezi rozpočtové kapitoly, a na libovůli resortů jako poskytovatelů, kolik jednotlivé ústavy dostanou prostředků. Tímto návrhem by se český výzkum vrátil o deset let zpět, kdy peníze na něj byly používány k jiným, často velmi problematickým účelům. Domnívám se, že i AV ČR by se k tomuto návrhu měla vyjádřit.

Témat je samozřejmě celá řada. Měly by společného jmenovatele – čas běží a Akademie ztrácí možnost dohodnout se s vládou, která je výzkumu a vývoji nakloněna, na základních a nutných změnách systému. Na březnovém zasedání uložil Sněm novému vedení AV ČR připravit a prosazovat koncepční návrhy. V podkladech pro dnešní zasedání jsem ale takový návrh nenašla. Akademie se jako celek se všemi vynikajícími vědci z řady oborů soustřeďuje na kritiku práce Rady a na zachování dosavadního neudržitelného systému řízení a financování výzkumu a vývoje a ani Sněmu a veřejnosti nepředstavila ucelenou představu o budoucnosti české vědy, výzkumu a vývoje. To je nejen pro mě velké zklamání. Ohrožuje to totiž především budoucnost Akademie samotné.

Na závěr dovolte, abych vám popřála mnoho osobních i profesních úspěchů v nadcházejícím roce.

Předpokládané výdaje státního rozpočtu na VaV před hospodářskou krizí (8% meziroční růst): 2009 – 24,8 mld. Kč, 2010 – 26,8 mld. Kč, 2011 – 28,9 mld. Kč, 2012 – 31,2 mld. Kč, 2013 – 33,7 mld. Kč.

Současný rozpočet na rok 2011 a střednědobý výhled na roky 2011–2012: 2010 – 25,4 mld. Kč, 2011 – 24,8 mld. Kč, 2012 – 24,8 mld. Kč. Pro rok 2013 (již s 8% růstem oproti roku 2012) – 26,8 mld. Kč. Rozdíl v r. 2013 je 7,3 mld. Kč. ■

USNESENÍ XXXV. ZASEDÁNÍ AKADEMICKÉHO SNĚMU AV ČR

XXXV. zasedání Akademického sněmu Akademie věd České republiky, konané dne 15. prosince 2009 v Praze, přijímá toto usnesení:

I.

Akademický sněm

- bere se souhlasem na vědomí zprávu předsedy AV ČR Jiřího Drahoše;
- ve smyslu čl. 14 písm. e) Stanov Akademie věd ČR schvaluje předloženou zprávu o činnosti Akademické rady AV ČR za období od XXXIV. zasedání Akademického sněmu;
- oceňuje, jak předseda AV ČR a Akademická rada AV ČR splnili a dále plní úkoly přijaté usneseními XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR, konaného dne 24. března 2009, a mimořádného zasedání Akademického sněmu AV ČR, konaného dne 30. června 2009;
- bere na vědomí:
 - dosavadní výsledky jednání s předsedou vlády ČR Ing. Janem Fischerem, CSc., poslanci Výboru pro vědu, vzdělávání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny, dalšími představiteli Parlamentu ČR, představiteli vysokých škol a dalších subjektů působících v oblasti výzkumu, experimentálního vývoje a inovací;
 - probíhající jednání u „kulatých stolů“, iniciovaná předsedou vlády ČR, jež se zabývají budoucím uspořádáním systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací a jeho financováním;
- s politováním konstatuje, že:
 - jednání Rady pro výzkum, vývoj a inovace a její usnesení nadále destabilizují systém řízení a financování výzkumu, experimentálního vývoje a inovací;
 - návrhy financování Akademie věd ČR a jejich pracovišť, předkládané Radou pro výzkum, vývoj a inovace, včetně střednědobého výhledu, nadále ohrožují existenci Akademie věd a činnost jejich pracovišť;
- vyjadřuje znepokojení nad tím, že dosud nedošlo k ustavení Rady pro výzkum, vývoj a inovace v novém složení, včetně jejího sekretariátu, tak, aby vznikl odborný a kompetentní orgán schopný formulovat a hájit naléhavé potřeby vědy a výzkumu v ČR a dlouhodobé zájmy společnosti v této oblasti;
- ukládá předsedovi AV ČR a Akademické radě AV ČR, aby:
 - nadále v jednání s představiteli státních orgánů ČR, představiteli politických stran i zástupci zahraničních institucí upozorňovali na ohrožení vědy a výzkumu v ČR v důsledku chybné realizace Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací;
 - ve spolupráci s reprezentacemi vysokých škol a zástupci dalších subjektů působících v oblasti výzkumu, experimentálního vývoje a inovací pokračovali v přípravě návrhu kvalitního a funkčního systému financování výzkumu a vývoje v ČR a návrhu metodiky jejich hodnocení;
 - ve spolupráci s pracovišti AV ČR pokračovali v organizování informačních akcí o postavení, činnosti a výsledcích práce Akademie věd ČR.

II.

Akademický sněm

- bere na vědomí předloženou zprávu o ekonomické situaci Akademie věd ČR a o očekávaných výsledcích jejího hospodaření v roce 2009;
- souhlasí, aby Akademická rada AV ČR ve smyslu čl. 29 Stanov Akademie věd ČR schválila závěrečný účet rozpočtové kapitoly 361 Akademie věd ČR za rok 2009 s tím, že tento dokument bude do datečně předložen ke schválení XXXVI. zasedání Akademického sněmu;
- oceňuje způsob, jakým Akademická rada AV ČR za daných obtížných okolností sestavila návrh rozpočtu Akademie věd ČR na rok 2010;
- schvaluje ve smyslu čl. 14 písm. d) Stanov Akademie věd ČR rozpočet Akademie věd ČR na rok 2010 a jeho rozpis na pracoviště podle předloženého návrhu;
- vítá prohlášení vlády ČR ze dne 5. října 2009, ve kterém se vláda – na základě projednání situace financování Akademie věd České republiky z podnětu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy – zavázala k tomu, že „rozpočtový limit pro kapitolu Akademie věd České republiky pro roky 2011 a 2012 bude upřesněn s cílem nesnižovat podíl finančních prostředků pro Akademii věd České republiky a její ústavy za předpokladu přijetí odpovídajících celkových transformačních opatření v oblasti vědy a výzkumu v ČR“, a doprovodné usnesení Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny ze dne 11. listopadu 2009, ve kterém tento výbor doporučuje, aby Poslanecká sněmovna přijala následující usnesení: „Poslanecká sněmovna žádá vládu ČR, aby nesnižovala institucionální podporu Akademie věd ČR a ve střednědobém výhledu rozpočtu na rok 2011–2012 zachovala institucionální výdaje Akademie na úrovni roku 2009.“

III.

Akademický sněm

- bere se souhlasem na vědomí předloženou zprávu Dozorčí komise Akademického sněmu za uplynulé období;
- ukládá Akademické radě AV ČR, aby projednala připomínky a návrhy uvedené ve zprávě a přijala k nim příslušná opatření;
- bere na vědomí informaci, že předsedou Dozorčí komise Akademického sněmu byl s účinností od 26. října 2009 na zbytek funkčního období 2006–2010 zvolen RNDr. Jan Kočka, DrSc.

IV.

Akademický sněm

- zvolil podle čl. 14 písm. i) a čl. 39 odst. 1 Stanov Akademie věd České republiky v doplňovací volbě tyto členy **VĚDECKÉ RADY AV ČR** na zbytek funkčního období 2009–2013:
- prof. Dr. **Tilman Berger** (Universitát Tübingen),
 prof. RNDr. **Miroslav Engliš**, DrSc. (Matematický ústav AV ČR, v. v. i.),
 RNDr. **Antonín Fejfar**, CSc. (Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.),

doc. PhDr. **Pavel Janoušek**, CSc.
(Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.),
PhDr. **Antonín Kostlán**, CSc. (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR,
v. v. i.),
Ing. **Ilona Müllerová**, DrSc. (Ústav přístrojové techniky, AV ČR, v. v. i.),
prof. RNDr. **Jana Musilová**, CSc. (Masarykova univerzita),
prof. Ing. **Lubomír Němec**, DrSc.
(Ústav anorganické chemie AV ČR, v. v. i.),
RNDr. **Milan Paluš**, DrSc. (Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.),

prof. Ing. **Pavel Vlasák**, DrSc. (Ústav pro hydrodynamiku AV ČR,
v. v. i.),
prof. RNDr. **Jiří Zlatuška**, CSc. (Masarykova univerzita).

V Praze 15. prosince 2009

Ověřili: dr. **VLADIMÍR NEKVASIL**,
předseda návrhové komise,
prof. **MIROSLAV TŮMA**,
předsedající Akademického sněmu

Výsledky voleb VR AV ČR

Dne 17. prosince 2009 se konalo šesté zasedání **Vědecké rady AV ČR**, na kterém byli zvoleni předseda a místopředsedové VR AV ČR na funkční období 2009–2013. Předsedou VR AV ČR byl zvolen doc. RNDr. **Karel Oliva**, Dr., místopředsedy Vědecké rady AV ČR prof. Ing. **Jiří Čtyrský**, DrSc. (I. oblast věd), prof. Ing. **Karel Ulbrich**, DrSc. (II. oblast věd), PhDr. **Antonín Kostlán**, CSc. (III. oblast věd).

-red-

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Informace z 11. zasedání Akademické rady AV ČR dne 1. prosince 2009

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

- úpravy Jednacího a Volebního řádu Grantové agentury AV ČR;
- úkony navržené Majetkovou komisí AV ČR ve věci nakládání s nemovitým majetkem dle zápisu z jejího 8. zasedání konaného dne 24. listopadu 2009 a přidělení služebních a startovacích bytů a výměnu bytů dle zápisu ze 4. zasedání Bytové komise AV ČR konaného dne 23. listopadu 2009;

- zvýšení základního kapitálu nepeněžním vkladem – vložením části podniku, který je majetkem Ústavu jaderné fyziky AV ČR, v. v. i., do společnosti RadioMedic, s. r. o., a Dodatek č. 1 k Nájemní smlouvě o nájmu a podnájmu nebytových prostor;

- statut Rady pro spolupráci s vysokými školami a přípravu vědeckých pracovníků AV ČR včetně zprávy o hlavním zaměření její činnosti;

- orientační program činnosti Akademické rady AV ČR na I. pololetí 2010.

Souhlasila

- s novou Dohodou o vědecké spolupráci mezi AV ČR a Britskou akademií.

Jmenovala

- předsedou Dozorčí rady Ústavu anorganické chemie AV ČR, v. v. i., Ing. Karla Aima, CSc., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2015;

- předsedou Dozorčí rady Fyziologického ústavu AV ČR, v. v. i., prof. Ing. Vladimíra Marečka, DrSc., na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2015;

- předsedou Dozorčí rady Ústavu analytické chemie AV ČR, v. v. i., prof. RNDr. Jana Zimu, DrSc., na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2015;

- nominační komisi pro výběr kandidáta na obsazení funkce místopředsedy Grantové agentury AV ČR ve složení: předseda – RNDr. Miroslav Flieger, CSc. (Mikrobiologický ústav AV ČR, v. v. i.); členové – prof. Ing. Miloš Drdáký, DrSc., Dr. h. c. (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.), RNDr. Jiří Gabriel, DrSc. (Mikrobiologický ústav AV ČR, v. v. i.), RNDr. Pavel Hejda, CSc. (Geofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.), doc. PhDr. Lydia Petráňová, CSc. (Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.), prof. Ing. Karel Štulík, DrSc. (Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta), prof. Ing. Miroslav Tůma, CSc. (Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.);

- členkou Bytové komise AV ČR na návrh ředitele Geofyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., pí. Blanku Samcovou (Geofyzikální ústav AV ČR, v. v. i.) s účinností od 2. prosince 2009.

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ**Směrnice Rady k přípravě návrhu výdajů státního rozpočtu ČR na výzkum, experimentální vývoj a inovace na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013**

Příprava návrhu rozpočtu na VaVal na rok 2011 a výhledu na léta 2012–2013 má pět hlavních kroků. Jedním z prvních je předání směrnice pro přípravu návrhu rozpočtu Rady poskytovatelům. Směrnice určuje rozsah návrhů předkládaných jednotlivými poskytovateli, způsob předávání návrhů a rovněž principy, podle kterých bude postupováno při přípravě návrhu výdajů dané obecně závaznými předpisy a usneseními a prohlášeními vlády. Ve Směrnici je zohledněno stanovisko Ministerstva financí Ing. E. Janoty ze dne 4. prosince 2009.

Rada schválila Směrnici k přípravě návrhu výdajů na VaVal na rok 2011 s tím, že v částech týkajících se výdajů ústavů AV ČR bude doplněna o výdaje ostatních výzkumných organizací, tj. vysokých škol, resortních výzkumných ústavů a ostatních výzkumných organizací, a uložila 1. místopředsce Rady zaslání Směrnice poskytovatelům.

Návrh programu TA ČR – ALFA

Předseda Technologické agentury ČR podle zákona č. 130/2002 Sb. předložil Radě ke stanovisku *Program na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje ALFA*. Současně byl předložen návrh stanoviska k tomuto programu, ve kterém Rada vznáší některé připomínky a drobná doporučení na úpravu programu.

K materiálu byla uvedena i připomínka a memorandum OK SHV, kdy podle ní předložený program TA ČR na rozdíl od dalších priorit aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací nepostihuje prioritní oblast společenskovední z dokumentu *Priority rozvoje české společnosti*, který je součástí vládou schválené Národní politiky VaVal. Na jednání zástupců OK SHV s předsedou TA ČR bylo následně dohodnuto, že vzhledem k řadě specifíků v oblasti aplikovaného společenskovedního VaV TA ČR co nejdříve připraví samostatný program (pracovně nazvaný OMEGA), na jehož tvorbě se bude OK SHV podílet.

Rada schválila stanovisko Rady k návrhu programu TA ČR ALFA a uložila sekretáři Rady zaslat stanovisko předsedovi Technologické agentury ČR.

Žádost MŠMT o doporučení Rady ke jmenování členů Akreditační komise od 1. září 2010

Na předsedu Rady se obrátila ministryně MŠMT dr. M. Kopicová se žádostí o doporučení Rady ke jmenování členů Akreditační komise pro funkční období od 1. září 2010 a stanoviska k návrhu na členství, kdy pěti členům včetně předsedkyně končí první funkční období. Za zesnulého prof. Sojku navrhuje MŠMT prof. Kočendu.

Rada vyzvala všechny své členy k zaslání návrhu na jmenování členů Akreditační komise formou odborných životopisů s krátkým odůvodněním jejich navržení do 17. prosince 2009, aby mohl být návrh zaslán MŠMT do 31. prosince 2009.

Návrh revokace usnesení Rady z 247. zasedání RVVI k bodu B6

Cílem předložení tohoto materiálu na Radu byl návrh na změnu usnesení z 247. zasedání RVVI k bodu B6 *Návrh na zmírnění kritérií pro vyřazení výsledků z Hodnocení 2009*, které znělo „Rada rozhodla na základě výše uvedených zákonných důvodů o vyřazení všech předmětných výsledků, tj. bude dodatečně vyřazeno celkem 72 275 výsledků z Hodnocení 2009“.

Podle pozměňovacího návrhu k tomuto bodu, který předložili členové Rady prof. Fiala a prof. Málek, bylo změněno usnesení, kdy Rada rozhodla o vyřazení pouze těch výsledků z *Hodnocení 2009*, které nelze spolehlivě verifikovat na základě mezinárodně a národně uznávaných databází určených *Metodikou hodnocení 2009*, a uložila sekretariátu Rady zveřejnit informaci o změně svého rozhodnutí a změny promítnout do *Hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2009* v průběhu Třetí etapy hodnocení výsledků.

Centrální evidence aktivit VaVal – vypořádání meziřesortního připomínkového řízení

Na základě zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, byli jednotliví poskytovatelé požádáni o vyjádření k nové části informačního systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací – CEA, Centrální evidence aktivit výzkumu, vývoje a inovací. Tato komponenta IS VaVal bude aktivována od 1. ledna 2010.

K materiálu byly uplatněny připomínky od AV ČR a Ministerstva kultury, které uvedlo jednu připomínku jako zásadní. Návrh na vypořádání připomínko-

Rady pro výzkum, vývoj a inovace dne 11. prosince 2009

vého řízení byl obsahem přiloženého materiálu. Materiál byl Radě předkládán bez rozporu.

Rada souhlasila s navrženým vypořádáním mezi-resortního připomínkového řízení a uložila sekretariátu Rady, aby byla připomínková místa o vypořádání jejich připomínek informována.

Zpráva o podrobnějším hodnocení výsledků VaV ústavů AV ČR za léta 2003 až 2007, použité metodice a rozdělení institucionální podpory výzkumným organizacím

Usnesením ze dne 29. června 2009 č. 838 k návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2010 s výhledem na léta 2011 a 2012 vláda uložila předsedovi AV ČR předložit do 25. listopadu 2009 RVV podrobnější hodnocení výsledků výzkumu a vývoje ústavů AV ČR za léta 2003 až 2007, použitou metodiku a rozdělení institucionální podpory výzkumným organizacím. Podle bodu III. 3 a) výše zmíněného usnesení vláda uložila předsedovi vlády a předsedovi Rady předložit vládě do 15. prosince 2009 návrh rozdělení institucionální podpory výzkumným organizacím zřízeným AV ČR na základě podrobnějšího hodnocení podle bodu III/2 tohoto usnesení.

Rada po diskusi neschválila zprávu Akademie věd ČR a požádala předsedu Rady o předložení Informace o podrobnějším hodnocení výsledků výzkumu a vývoje ústavů Akademie věd České republiky za léta 2003 až 2007, použité metodice a rozdělení institucionální podpory výzkumným organizacím

dle bodu III. 3 a) usnesení ze dne 29. června 2009 č. 838 vlády k projednání.

Ověřitelnost výsledků vykazovaných v RIV

Tento materiál byl předložen na základě úkolu pro Komisi pro hodnocení výsledků (KHV) z 246. zasedání Rady z října 2009, kterým bylo předloženo do 15. prosince 2009 Radě materiál, ve kterém budou navrženy principy a metody ověřitelnosti jednotlivých druhů výsledků, tj. kontroly pro posouzení oprávněnosti vykazovaných výsledků výzkumných aktivit podle § 14 odst. 5 zákona č. 130/2002 Sb.

Znění předkládaného materiálu bylo odsouhlaseno KHV po jednotlivých bodech. Materiál není zaměřen na hodnocení odborné úrovně jednotlivých výsledků, ale navrhuje zavedení pravidel pro kontrolu výsledků pro ověření jejich pravdivosti z hlediska splnění definice příslušného druhu výsledku, stanovení rozhodujících kritérií pro posouzení správného zařazení ke konkrétnímu druhu výsledku a způsobu ověřitelnosti rozhodujících údajů vykázaných v RIV pro ověření jejich pravdivosti, tj. vlastní existence výsledku.

Rada schválila předložený materiál a uložila KHV materiál zpracovat do Metodiky rozdělování institucionálních prostředků výzkumným organizacím podle dosažených výsledků a hodnocení výsledků ukončených programů v roce 2010.

Dále uložila sekretariátu Rady promítnout odsouhlasené změny do kontrol údajů předávaných do SVaVal v roce 2010.

Ředitel Geologického ústavu AV ČR, v. v. i., vyhlašuje výběrové řízení na obsazení místa vedoucího technicko-hospodářské správy

Požadavky:

ukončené VŠ vzdělání ekonomického směru (Ing., Mgr.);
znalost účetnictví,
znalost problematiky financování výzkumu a vývoje;
praxe 10 let.

Příhlášky s životopisem, přehledem odborné činnosti a doklady o splnění kvalifikačních předpokladů zašlete do 31. 1. 2010 na adresu Geologický ústav AV ČR, v. v. i.,
Rozvojová 269, 165 00 Praha 6-Lysolaje,
ref.: M. Uldrychová, tel. 233 087 208.

O konání výběrového řízení budou uchazeči písemně informováni.

RADOST Z POZNÁNÍ NENÍ

(na okraj státní podpory institucionalizované vědy a

Věda od svého zrodu vytváří v mnoha ohledech svébytný obraz světa. Jeho krása není postižitelná jinými prostředky lidského usilování; ani uměním, ani řemeslem, ani technologiemi, ani věroučným odpoutáním. Myšlenky a vědecké představy vytvářející a dynamizující onen obraz světa jsou v zásadě dvojího druhu: první se stávají metodologickým instrumentariem, předurčují postup práce, druhé stojí až na konci procesu, jsou produktem vědy. Úžasná je variabilita v prvním i druhém atributu podle oborů tak, jak se rodily spolu s rozšiřujícím se zájmem o další objekty – známé, nově objevené nebo propojované do nových vztahů.

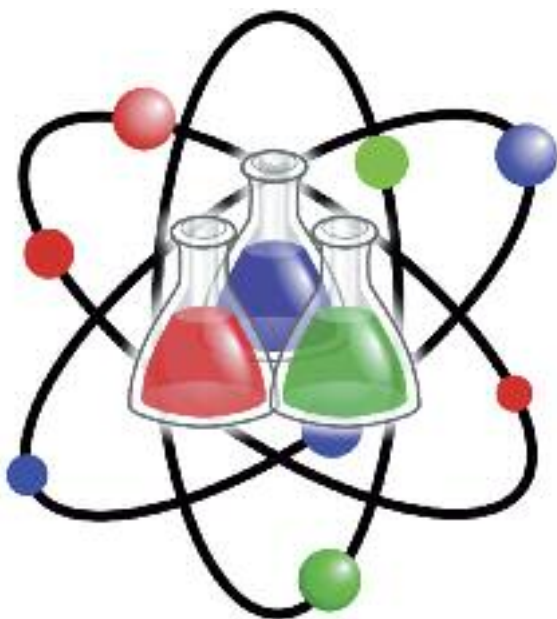
Tento článek Pavla Kováře byl publikován v časopise Živa 5/2009.

Jenom na obsáhlém poli biologie, od molekulární po ekologickou, je požitkem konfrontovat tu její část, která postupně odkrývá mechanismy život sjednocující – společné všemu živému – a na druhém pólu fenomény rozrůzňující, ve výsledku tedy biodiverzitu jako princip pro život záchovný proti vnějším změnám.

Badatel versus úředníci

Pokud resortní manažer, potažmo státní byrokrat, dočetl až sem (za předpokladu, že by se vůbec takovému textu věnoval), nejspíš list odloží. Neb mu nepomůže v nakládání s tím, na jakých institucích tady a teď vědu/výzkum provozovat, v jakém to má být rozměru, resp. co je postradatelné, jak vý-

stupy hodnotit (komu v tom věřit) a odtud: kolik do provozování investovat a jakým způsobem efektivitu kontrolovat. Odhodlá-li se vinout úvahu od bodu: „Jaká je role vědy v soudobé společnosti?“, nejspíš ho napadne zůstat u té „viditelnější“ (ucho-pitelnější) sféry, tedy u aplikací vědy. Přitom mu za dveřmi přešlapují neúnavní lobbisté z hospodářské a podnikatelské arény, jejichž nářky na malou státní podporu jsou za ta léta transformačního ekonomického procesu unavující. Privátní firmy, resp. akciové společnosti vzniklé salámovou metodou oddělování od někdejších státních gigantů tonou v dluzích a kamarádi ve zbytkové nástupnické organizaci původního státního podniku ne vždy efektivně bojují s veřejným míněním o zakázkové využití dotačních financí (včetně těch z Evropské unie). Banky naopak rostou a rády by další reprezentativní místa a budovy. Kam ještě sáhnout? Možná právě do kultury, do vědy, do vzdělání – i tam se „válejí“ kusy majetku a vedou sem sice již menší, ale aspoň nějaké státní penězotoky. Navíc někteří sebejistí vědátoři, ať už z Akademie věd nebo z univerzit, si při vědomí konjunktury svého oboru „na burze“ veřejné popularity sami říkají o kvantifikaci výkonu. Bude nejlépe jim vyhovět, resp. využít „tvořivé“ schopnosti matematicky vyjádřit cokoli – těch z nich, kteří mají rádi veškerý svět zaškatulkovaný do zjednodušujících formulek. Jistě rádi nám přihrají „geniální“ algoritmus k ovládnání té jinak neovladatelné skrumáže nepřehledných disciplín s tak rozmanitými zvyklostmi, s tak různými stupni vývoje (někdy navíc odlišnými od zahraničí, protože za totality byly tabu – např. ekologie). Jakmile se metoda jednou uzákoní, pohltní se navzájem a bude pak stačit každoroční drobná modifikace buď v čitateli, nebo ve jmenovateli zlomku, či jak

K ZAPLACENÍ aplikovaného výzkumu)

to bude vypadat. A s ovládnutím institucionalizované vědy máme vystaráno.

Badatel versus podnikatelé

Tohle není třeba říkat zkušeným vědcům, ale mladým adeptům možná ano: „První a nejdůležitější věcí ve vědě je, že nesmíte vědět, jaký výsledek získáte.“ Tato filozofie je ovšem v přímém rozporu s tím, co po nás chce, resp. jak nás chce mít zmáknuté hodnotitel, přidělovatel peněz, státní úředník. Vrací se to stále. I v současné vzrušené atmosféře nad restringující reformou vědy a výzkumu (VaV) zaznívá z té strany, odkud především vítr fouká, v prohlášeních Hospodářské komory nebo Svazu průmyslu a dopravy: „Požadavek zjištění, jaký skutečný vědecký výzkum bude realizovatelný v horizontu 5–10 let“, resp. obecně „fakta o rentabilitě“ (ta, jak bylo v případě dobře měřitelného aplikovaného výzkumu podporovaného hospodářskými ministerstvy publikováno, dokládají „černé díry“ při využívání financí na výzkum a minimální efektivitu).“ Pokud odpovědi na vědecké otázky předem znáte a dokážete si výsledky naplánovat, není třeba shromažďovat důkazy. Když něco nevím a chci to teprve zjistit, mám k dispozici zhruba dva možné přístupy podle charakteru oboru – v případě opakujících se objektů provést experiment, v případě unikátních jevů vázaných např. na geografické souřadnice konat pozorování, resp. monitorování relevantních parametrů, hledat logické souvislosti mezi fakty a jejich konzistenci. Ekonomistní výkaznictví do výhledu tu v běžném slova smyslu představuje problém. Přímý posuzovatel navrženého projektu, tedy víze ve stavu zrodu, musí prozíravě a citlivě zhodnotit kvalifikovanost navrhovatele v postupu kroků, odhadnout z jeho předchozích doložených výsledků schopnost interpretace zjištěného a rámcově posoudit adekvátnost plánovaných nákladů. Nemůže zaručit kladný či záporný výstup proponovaných experimentů, ale má vědět, že obě alternativy budou znamenat posun vpřed. O bezprostředním ekonomickém výstupu tu není řeč, jakkoli potenciál tušíme. Kolik dalších mezikroků k aplikaci bude ještě následovat, na to nechť si Hospodářská komora – pokud je nemá – najme odborníky z vyspělého zahraničí, kde firemní experti pro podniky aktivně sledují prominentní vědecké časopisy v jednotlivých praktických odvětvích.

Reforma systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR pracuje s krédem „z peněz znalosti, ze zna-

FOTO: ARCHIV AUTORA

lostí peníze“ ve jménu podpory „inovačního prostředí“ a „spolupráce výzkumných organizací s podniky ekonomickými nástroji“. Vláda, která reformu zaštitila, dlouhodobě deklaruje chybějící větší participaci průmyslové sféry na podpoře vědecko-výzkumné infrastruktury. Prozatímní příklady činů v praxi však ukazují na pokusy zprůchodnit můstky mezi majetkovými a peněžními zdroji státní a soukromé sféry na úkor veřejnoprávního sektoru (např. kauza fakultních/univerzitních nemocnic v legislativních návrzích týkajících se vysokého školství stejně jako posílení kompetencí správních rad univerzit a do nich dosazovaných bossů z komerčních a komunálně-politických kruhů). Zcela opačné nasměrování penězotoků, tedy dovnitř šiku privatizérů, začíná vypadat jako frontální fenomén (nejen stagnace, resp. krácení institucionálních prostředků pro vědu na úkor neprůhledného polykání „aplikacemi“, ale třeba i tlaky na dotování soukromých škol systémem normativů na hlavu studenta, jako je tomu zatím u veřejných vysokých škol). Ilustrativní příklad již „hotové“ praxe možno citovat: „Účelovou podporu formou dotace jsme v rámci programu TIP zatím přiznali 421 projektům výzkumu a vývoje v celkové částce 1,057 miliardy korun“ (mluvčí Ministerstva průmyslu a obchodu). A na jiném místě při dotazu na přesnější informace o firemních programech, které dotaci obdržely, jako je např. projekt, který by měl končit až v r. 2017 a stát do něj investuje přes 11 miliard Kč, se dovídáme: „V současné době jsou informace o projektu neveřejné“ (*Ekonom*, 2009, 33: s. 18).

Badatel versus autority

Je sice pravda, že v běžném „provozu“ společnosti nectění autorit, alespoň těch morálně pevných, život všem narušuje, komplikuje a je příčinou trendů k extremismu a k nefungování

akademický bulletin

samozřejmostí. Nicméně když mluvíme o svobodném prostoru myšlenek ve vědě, nesmíme se nechat ovlivnit jakoukoli světskou autoritou. Ta není zdrojem objektivní informace. Ani v tom, co je patřičné či nepatřičné v bádání, ani v tom, kterou část ze zjištěných dat k celkovému vyhodnocení použít/nepoužít. U nás v důsledku zdaleka nedonošené demokracie a grunderského kapitalismu, jaký prožila Amerika nebo Austrálie ve svých dávných počátcích, se dá modelově použít autorita státně nejvyšší, jejíž příznačný aktivismus má v této věci mimořádný rozměr. Prezident Václav Klaus se hned zpočátku relativního snižování výdajů na vědu dal neprodleně slyšet: „Je iluzí myslet si, že vědecké bádání či podobné aktivity mají pro budoucnost České republiky vyšší význam než např. zdravotnictví, policie, státní správa atd. S tím – ač akademicky myslící a cítící člověk – nemohu souhlasit.“ Nezmiňuje se už o tom, jaký rozdíl v potřebné době „výcviku“ po výpadku jedné profesní generace existuje mezi badatelskou sférou a např. policisty, ani o tom, že vyspělé státy v době ekonomické krize nesnižují, ale naopak zvyšují výdajový podíl na tak strategickou rozvojovou oblast, jakou je věda a vzdělání. „[...] Mám za zlé nejen politikům, ale i mnoha vědeckým oborům, že rezolutně neupozorňovali na rizika bezhlavě a voluntaristicky expandujících odvětví, různých finančně astronomicky náročných alarmistů (jako je např. „bublina“ tzv. globálního oteplování...),“ pokračuje V. Klaus. Podle této formulace ztotožňuje jedno jím neoblíbené odvětví zkoumání se zpolitizovaným hnutím (aniž by se navíc zabýval faktickým vývojem poznatků, které i ono hnutí alespoň zčásti a čím dál více legitimizují). Avšak zejména přehlíží liberalizovaný systém soutěže o podstatnou část prostředků, které k rozvoji vědy po r. 1989 u nás přispěly. Nejen nekompetence ve zbytečně zpolitizovaném tématu globální klimatické dynamiky, ale nově též v problematice dlouhodobé proměnlivosti života na Zemi (viz medializovaná diskuse kolem semináře Centra pro ekonomiku a politiku – CEP k výročí Ch. Darwina se skandálním vystoupením Petra Hájka z prezidentské kanceláře – <http://www.cepin.cz/cze/clanek.php?ID=896>) propůjčuje skrz jeho „dítě“ CEP půdu nepochopitelnému podbízení se iracionalitě nebo možná účelovosti. Přímočaře uvažující prostý občan si patrně odpoví pádným soudem o předlistopadovém Prognostickém ústavu Akademie věd, jenž sice nepředpověděl nic z toho, co se později přihodilo, ale vyvrhl do všech budoucích partají své

zaměstnance, kteří rozprostření od pražského návrší až po Brusel jako zázrakem setrvávají na novodobé politické scéně do žhavé současnosti dnešní ekonomické krize. Křivku jejího postupu nikdo z nich ani vzdáleně neodhadl. Výstižně roli masy protagonistů poválečné ekonomické branže mapují význační ekonomové oslovení deníkem *Financial Times* (*What is the point of economists?*, 28. 7. 2009), kde zaznívá z empirie odvozená metafora přirovnávající je k appendixu, na který jsme si již zvykli podobně jako na pizzerie nebo nádražní osobní váhy. Svým rozdělením do vyznavačských klanů mohou být coby společenský fenomén zajímaví především pro behaviorální psychology.

Redakce *Živa* požádala o osobní text. Nechci se tomu vyhnout, ale zároveň nechci komentář natahovat. Pro úplnost: zhruba polovinu dosavadního profesního života jsem strávil v Akademii věd a druhou na Univerzitě Karlově, spoluzakládal jsem společné pracoviště obou institucí a participoval na sdílených projektech. První velký rozruch kolem financování vědy srovnávaný některými kolegy se současnou situací proběhl na přelomu let 2004–2005. Akademická obec s médii silně prožívala ministersky zpackanou „soutěž“ o institucionální finance (tzv. výzkumné záměry) na období 5–7 let. Byť ve vnímání soutěže o peníze lze nalézt analogie s dnešní situací, existují rozdíly hlavně v metodikách: tehdy byla váha parametrů projektových návrhů posuzována jmenovanými hodnotitelskými grémii (teď se ve scientometrickém algoritmu zdůrazňuje kritický moment mechanistického glajchšaltování). Přírodovědecká fakulta UK patřila mezi několik těžce postižených institucí s nesporně špičkovými týmy, u nichž hodnotitelé „pomínil“ výborné výsledky navrhovatelů z předchozího období, čímž mělo dojít k rozprášení týmů a snížení konkurenceschopnosti fakulty jako celku. V roli děkana fakulty vytíženého po další dva roky intenzivními aktivitami k zacelení finančního výpadku a udržení badatelských skupin jsem už opakovaně poděkoval těm kolegům z Akademie věd, kteří veřejně zvedli hlas a napomohli tak k nápravě. Výsledkem bylo po dvou letech vyhlášené ještě jedno kolo soutěže o výzkumné záměry se spravedlivější metodikou hodnocení, a přestože šlo o významně menší finanční perspektivu, došlo alespoň k částečné nápravě. Následky r. 2005 však v materiální i psychologické oblasti trvají dodnes.

Principiální pospolitost vědecké komunity je založena na sdílení hodnot bez ohledu na to, v jakém typu instituce kdo působí, a nejnešťastnější

by bylo nechat se vehnat do meziinstitucionálního rozkolu. Přirozeně se střídající vlny oborových konjunktur, momentální nedostatek nástupců v některém odvětví nebo chyby ve státním managementu té které disciplíny v minulosti by nás neměly dovést zpět k eliminaci širšího zázemí tak, jak to předváděl někdejší režim v podobě „progresivních“ a „útlumových“ směrů. Jakkoli excelence je potřebná, jistá „udržovací elita“ schopná alespoň rozumět výsledkům v oboru vyprodukovaným jinde a umožňující jejich přenos do výuky nebo do aplikací je pro stát strategickou hodnotou. Pravdou je – jak často zaznívá v obraně Akademie věd – že vysoké školy nezávisí jen na jednom zdroji institucionálního financování – když vyschne tok na výzkum, zůstane tok na výuku. Rád bych však upozornil, že toky nelze „přelévat“, fakulty absolvují rok od roku víc a víc různých kontrol od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy po Nejvyšší kontrolní úřad, které jako první věc zkoumají striktní účetní oddělenost využívání obou typů prostředků, a navíc se objem peněz dotující výukové výdaje na studenta rok od roku snižuje. Kromě toho si u výzkumných univerzit nelze dělat iluze, že by kvalita výuky nedoprovázené vědeckou aktivitou pedagogů procházela dál akreditačními kritérii – k zániku pracovišť by s menším zdržením došlo rovněž. Takže tento argument má omezenou platnost. Pokud v čelním střetu s aktuální překotností přijmeme potřebu transformace po periodách letitých váhání, je zřejmé, že co po správné linii bolí Akademii věd nejvíc, je případná ztráta autonomie, resp. hrozící ministersko-byrokratická kuratela. Té si naopak „užívají“ vysoké školy spravované resortním ministerstvem, které má vedle nich na starosti agendy všech nižších typů škol až po mateřské. Když vyjdou za platy do ulic stávkovat učitelé, veřejnost neví, že jejich drtivá většina odzdola po středoškolskou úroveň je státními úředníky, na rozdíl od většiny vysokoškolských pedagogů z veřejnoprávních institucí, kteří si tudíž nátlakem nevynutí nic. Prvním krokem ke změně by

tedy mělo být dobře připravené legislativní sblížení u prototypů vědeckých institucí, jako jsou např. Akademie věd a výzkumné univerzity za současného oddělení univerzit od mateřských školek a učilišť. Přestože lze pochopit averzi k nadřazenému arbitru, pak alespoň dočasným nástrojem k odpracování zákonodárného procesu by mohlo být Ministerstvo vědy a vysokého školství. Sbližující legislativní prostředí by logicky lépe ospravedlňovalo jednotnou metodiku k hodnocení vědy, jakkoli jsem pradávným skeptikem k možnosti, že by vzoreček mohl být vylepšen – vždy bude pro rozhodovatele jen nástrojem k účelové manipulaci.

„Zmocňuje se nás zvláštní neklid ducha a znepokojení, obracíme-li mezi věcmi, po nichž naše srdce touží a s nimiž se královské úvahy setkávají neustále, břit své mysli především k tomu, jak by se naše České království [...] mohlo řízením našeho správcovského výnosu v našich dobách mistrovsky zaskvít také hojností moudrých mužů,“ vepsal Karel IV. do *Zakládací listiny Vysokého učení*, které dne 7. dubna 1348 založil k vytvoření svobodného prostoru tvůrčího bádání omezeného pouze jedním – etickým – imperativem. ■

PAVEL KOVÁŘ,
Univerzita Karlova

*Zakládací listina
pražské univerzity
s přivěšenou
pečetí Karla IV.
vystavená v Praze
dne 7. dubna 1348*

REPROFOTO Z KNIHY KAREL IV. – CÍSAŘ Z BOŽÍ MILOSTI

DARWINISTICKÉ PRINCIPY VE FILOSOFII HODNOT, POZNÁNÍ A NÁBOŽENSTVÍ

Dvojí darwinovské výročí – dvě stě let od narození Charlese Darwina a sto padesát let od prvního vydání jeho základního díla O vzniku druhů – si intelektuální svět v uplynulém roce připomněl při nejrůznějších příležitostech, od vědeckých konferencí až po umělecké výstavy. Je zbytečné zdůrazňovat, že vliv díla Charlese Darwina sahá daleko mimo oblast biologie. Tak tomu koneckonců bylo již v době prvního vydání jeho základních prací. Těžko soudit, zda se dnes o Darwinovo dílo zajímají více přírodovědci nebo specialisté z humanitních oborů, ačkoli přímý vliv je nepochybně patrnější u těch prvních. Tak jako tak, existuje jen málo osobností, jež měly tak velký vliv v celé plejádě oborů jako právě Darwin.

O fenziva naturalismu soustředila pozornost na jeho dílo i ve sféře filosofie. Oddělení analytické filosofie Filosofického ústavu AV ČR, v. v. i., již dva roky řeší grant *Evoluční principy a filosofie vědy*, který mapuje způsoby využití evolučních mechanismů v různých oblastech filosofie a snaží se je kriticky zhodnotit. Dvojí darwinovské výročí poskytlo členům grantového týmu jedinečnou příležitost zorganizovat v Praze mezinárodní konferenci právě na téma vztahů mezi filosofií a evoluční biologii. Akce

pod názvem *Knowledge, Value, Evolution* se uskutečnila s cílem prozkoumat současné podoby těchto vztahů. Organizátoři se záměrně vyhnuli speciální sféře filosofie biologie, v níž je přítomnost darwinismu samozřejmým předpokladem, a raději se zaměřili na kontroverzní oblasti filosofie hodnot, poznání a náboženství. V nich se přijetí darwinistických principů v řadě případů setkává se silným odporem některých skupin z důvodu údajného podkopávání základů lidské důstojnosti, ztráty mystického rozměru lidské existence a mechanistického vysvětlení podstaty člověka. Cílem konference bylo mimo jiné vyvrátit podobná obvinění, která se zakládají jednou na nepochopení skutečných implikací darwinismu, podruhé na zjevné dezinterpretaci této teorie za účelem obhajoby určitých tradičních, většinou náboženských tezí.

Na konferenci, jež se konala 23.–25. listopadu 2009 ve vile Lanna, vystoupilo se svými příspěvky dvacet jedna filosofů z deseti zemí. Zatímco na jiných podobných setkáních dominují přednášející ze západní Evropy, tentokrát se organizátorům podařilo zabezpečit silnou účast kolegů z východní části kontinentu. Kromě tradičně filosoficky silného Polska byli zastoupeni Bulhaři, Rumuni a Rusové; samozřejmě bylo přítomno několik domácích badatelů. Zároveň však nechyběli ani mimoevropští účastníci, dva přednášející dorazili až z Indie.

Jak napovídá název akce, první blok příspěvků, které na konferenci zazněly v pondělí dopoledne, se týkal problematiky využití evolučních principů v teorii poznání, hlavně s odkazem na dílo Karla Poppera. Hlavní referát přednesl u nás – díky překladům jeho knih – dobře známý profesor vídeňské univerzity Franz Wuketits. Profesor Wuketits zmapoval dopady adaptacionistického programu na hlavní otázky epistemologie a etiky. Na několika příkladech naznačil, že bez evoluční perspektivy se

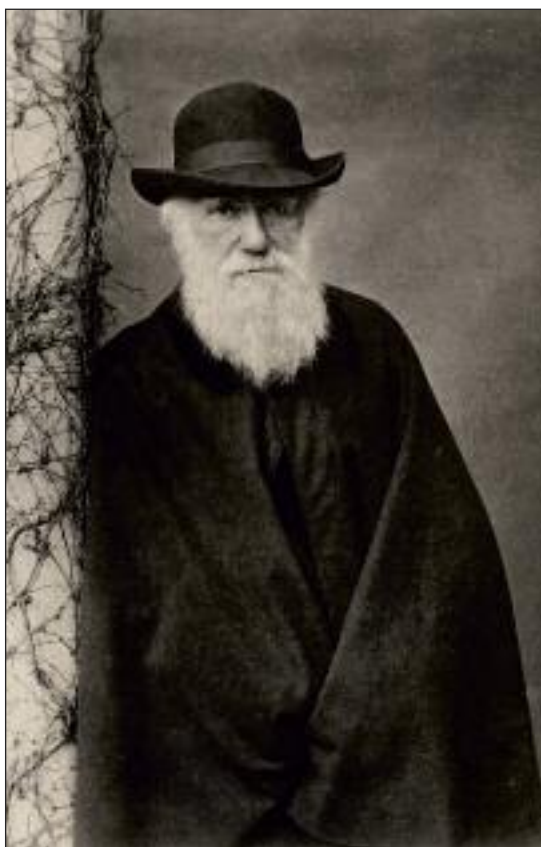

FOTO: MIKEELY.WORDPRESS.COM

FOTO: ARCHIV AUTORA

tradiční problémy poznání nedaří řešit a že etické implikace darwinismu jsou sice kontroverzní, avšak nelze je ignorovat. Na aktuální otázky naturalizované epistemologie se pak zaměřil další z pozvaných řečníků, profesor Jonathan Knowles z norského Trondheimu. Upozornil na dilema specifického postavení člověka jako poznávající bytosti v kontextu evolučních výkladů poznání. Jak lze formulovat objektivní naturalizovanou epistemologii, pokud jsme výsledkem evolučního procesu, který máme popsat? Tento problém má samozřejmě své paralely i v jiných epistemologických teoriích, Knowles ale poukázal na specifické obtíže, které souvisejí s evolučním vysvětlením a s nedostatky v řešeních navrhovaných v současnosti. První den konference přinesl také dvě velmi hodnotné přednášky českých kolegů: dr. Zuzana Parusniková pregnantně kritizovala Popperův program evoluční epistemologie, zatímco prof. Jaroslav Peregrin se snažil ukázat proces vzniku specificky lidských norem v evolučním procesu a propojit téma nahodilosti selekčních tlaků s teorií normativního inferencialismu, kterou dlouhodobě obhajuje.

Úterní dopoledne otevřel svým vystoupením poměrně pravidelný účastník konferencí pořádaných v Čechách, profesor Anthony O'Hear z Anglie. Jeho kritika snah darwinismu o evoluční vysvětlení původu morálky je dlouhodobě známá a vzbudila zasluženou odezvu. Připomenutí různých aspektů vysvětlení morálky bylo v tomto dni tématem celého bloku dalších přednášek. Orientovaly se na spojitost mezi Nietzscheho genealogickým přístupem a Darwinovou historickou explanací, stejně jako na úlohu evolucionismu při obraně vůči morálnímu skepticizmu.

Odpolední blok v úterý zahájil poslední ze zvaných přednášejících, jeden z nejznámějších filosofických naturalistů a specialista na filosofii vědy a mysli, profesor David Papineau z King's College v Londýně. Jeho přednáška se týkala evolučních kořenů kumulativního poznání a kromě skvělé prezentace se profesor Papineau zaskvěl v diskusích

s ostatními účastníky konference. Následovaly dvě přednášky z oblasti filosofie vědy a večerní raut, při němž nechybělo promítání krátkého animovaného filmu z dílny Nicka Parka o tom, co si myslí o evoluci přírodním výběrem různá zvířátka. Skvělé prostředí vily Lanna a kulinářské speciality šéfkuchaře stimulovaly dlouhé debaty mezi účastníky a vytvoření skutečně vynikající společenské atmosféry.

Poslední, středeční den konference přinesl směs přednášek z několika oblastí, od metafyziky emergence přes obranu nemetafyzického naturalismu až k úvahám o inferenčních strukturách Darwinových argumentů. Právě poslední dopolední přednáška dr. Aviezera Tuckera překvapila mnohé odvážnou tezí o možnosti rekonstruovat Darwinovo myšlení pomocí bayesovských sítí. Odpolední blok se zaměřil na aplikaci evolučních principů vysvětlení při studiu náboženství, konkrétně pak na otázku, v jakém směru by mohlo být přijet zjevně protiintuitivních náboženských tezí evolučně výhodné. Diskuse o těchto společensky kontroverzních tématech pomalu zdomácňuje i u nás a je pozoruhodné, že oba příspěvky přednesli mladí polští kolegové.

Konference demonstrovala, že dědictví darwinismu je živé a že jsme možná teprve na začátku plného využití darwinistických způsobů vysvětlení v oblasti filosofie. Je to vidět zvláště v poslední době na rapidně se rozvíjejících evolučních studiích morálky a náboženství, které si získávají pevné místo vedle tradičnějšího tématu evoluční teorie poznání a vědy.

Konference nepochybně přispěla k dalšímu zkoumání těchto témat v našem kulturním prostoru. Její úspěch poskytuje naději na pokrok v této oblasti bádání. Organizátorům konference se zároveň podařil ediční úspěch, neboť se dohodli na vydání sborníku konferenčních příspěvků s britským vydavatelem College Publications. ■

JURAJ HVORECKÝ,
Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

David Papineau z King's College v Londýně na konferenci přednášel o evolučních kořenech kumulativního poznání.

MEZINÁRODNÍ ROK ASTRONOMIE – MÁME SE Č

*Akademie věd ČR Václav Pačes a pražský primátor Pavel Bém...
Nyní jsme již na konci, rok uběhl opravdu jako voda.*

*Slavnostní zahájení
Mezinárodního
roku astronomie
7. ledna
na Staroměstském
náměstí v Praze
(viz AB 1/2009)*

UNESCO a Organizace spojených národů vyhlásily rok 2009 jako *Mezinárodní rok astronomie* (International Year of Astronomy – IYA). Na návrh Itálie si svět připomněl 400 let od prvního použití dalekohledu v astronomii Galileem Galileim. Prožili jsme rok, který nám připomněl nejen úžasný pokrok v poznání vesmíru za posledních 400 let, ale také oblohu nad námi jako úžasnou galerii rozmanitých tvarů i podstat otevřenou k bádání za pomoci dnešních i budoucích vyspělých technologií.

Nad *Mezinárodním rokem astronomie* v České republice přijali záštitu předseda Akademie věd ČR (v té době Václav Pačes), ředitel Astronomického ústavu AV ČR, v. v. i., Petr Heinzel, primátor hlavního města Prahy Pavel Bém, ministr školství, mládeže a tělovýchovy (v té době Ondřej Liška) a předsedkyně české komise pro UNESCO Helena Illnerová.

Český organizační výbor, který měl na starosti přípravu a koordinaci české účasti na této mimořádně rozsáhlé mezinárodní akci, vedl předseda Jiří Grygar z Fyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., a místopředsedové Bruno Jungwiert a Pavel Suchan z ASÚ AV ČR. Český organizační výbor měl na rozdíl od ostatních zemí (IYA 2009 se zúčastnilo 148 států) ještě v patrnosti jedno významné výročí. Ke Galileovi se u nás přidal matematik, fyzik a astronom Johannes Kepler, jenž působil jako císařský matematik na dvoře Rudolfa II. Svě zásadní dílo *Astronomia Nova*, ve kterém formuloval první dva zákony nebeské mechaniky, připravil právě před 400 lety v Praze.

Možná se v následující rekapitulaci těch nejvýznamnějších událostí IYA 2009 setkáte s něčím, co jste sami zažili. *Mezinárodní rok astronomie* byl otevřený

Připadá mi to jako včera, když jsme 7. ledna 2009 v desetistupňovém mrazu zahajovali na Staroměstském náměstí v Praze Mezinárodní rok astronomie v rámci nejen České republiky, ale také Evropské unie. Na místě, kde proslovili projev eurokomisař pro vědu a výzkum Janez Potočnik, prezidentka Mezinárodní astronomické unie Catherine Cesarsky, předseda

predevším veřejnosti a zájemcům o astronomii, o vědu a poznání. Exteriérová výstava obřích fotografií *Vesmír – dobrodružství objevů*, která byla v den převzetí českého předsednictví EU slavnostně zahájena za přítomnosti významných hostů na piazzettě před Národním divadlem v Praze, posléze navštívila Brno, Ostravu a Košice. Významná akce pro odborníky i širokou veřejnost se uskutečnila v Litomyšli v rámci celo-

*Na piazzettě
Národního
divadla
si při zahájení IYA
v rámci výstavy
Vesmír
– dobrodružství
objevů zájemci
mohli
prohlédnout
velkoformátové
fotografie
vesmírných
objektů.*

VŠECHNA FOT.: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

MIE JE ZA NÁMI ÍM POCHLUBIT?

světových 100 hodin astronomie (seminář a veřejná pozorování). Město večer zhaslo veřejné osvětlení, aby se mohlo v Klášterních zahradách na 500 lidí podívat dalekohledy na oblohu. U obce Luhy na Příbramsku dopadl 7. dubna 1959 meteorit, který vstoupil do světových dějin astronomie. Česká republika a ASÚ AV ČR připomněly světové vědecké prvenství nalezení meteoritu, jehož pád vědci pozorovali a dráhu ve Sluneční soustavě vypočetli (začalo se říkat meteorit s rodokmenem). Padesát let od pádu *Příbramských meteoritů* se konala mezinárodní vědecká konference a v hlavní budově Akademie věd výstava pro veřejnost. Ke 400. výročí formulování *Keplerových zákonů pohybu planet* vydala Česká pošta pamětní známku *Europa* a Česká národní banka dala do oběhu pamětní stříbrnou dvousetkorunu. Vydána byla také emise oficiálních pamětních medailí *Mezinárodního roku astronomie* s motivem G. Galilea. V Brně se pro změnu konal *Astronomický festival*, na němž své shrnující přednášky o možném vývoji oborů v budoucích deseti letech přednesli špičkoví odborníci.

Nezapomenutelná byla návštěva amerického astronauta Andrewa Feustela, který do ČR přivezl českou vlajku a Nerudovy *Písně kosmické*, jež vzal na palubu raketoplánu *Atlantis* a na pozvání ASÚ AV ČR s nimi a besedami o kosmonautice objel naši zemi. Keplerovské výročí připomněla také mezinárodní konference *Keplerův odkaz v kosmickém věku* v pražském Národním technickém muzeu, Česká astronomická společnost otevřela za podpory hlavního města Prahy Keplerovo muzeum v Praze, jež připomíná jeho pražský pobyt v Keplerově domě v Karlově ulici č. 4. Vyhlášením *Jizerské oblasti tmavé oblohy* třemi českými a třemi polskými institucemi se tato oblast stala první přeshraniční chráněnou oblastí tohoto druhu na světě... Výčet akcí by mohl pokračovat, ale na to by nám stránky *Akademického bulletinu* nestačily.

V období kolem zimního slunovratu mezi 19. až 23. prosincem se po celé ČR uskutečnily závěrečné akce pro veřejnost spojené nejen s astronomií jako vědou, ale také s předvánočním časem, tedy např. vánočním punčem i tématem Betlémské hvězdy. Pražská akce v Klementinu nabídla po mnoha desetiletích pozorování dalekohledy z ochozu astronomické věže.

Definitivní konec IYA v České republice připravila ale příroda sama: na Silvestra jsme totiž mohli pozorovat zatmění Měsíce. Bylo to zvečera, takže i ti, co plánovali strávit půlnoc v alkoholovém objetí, to v klidu zvládli, ne všude bylo ale jasno. Jednalo se o zatmění částečné s velmi malou částí zakrytého měsíčního kotouče, jedno z nejmenších v minulých letech. Nebeské zákony ale nepřemluvíme. IYA 2009 tak skončil pro veřejnost skutečně poslední den v roce, zatímco začal hned první den v roce 2009 celosvětovým pozorováním naší nejbližší hvězdy Slunce, u nás např. na observatoři ASÚ AV ČR v Ondřejově.

Slavnostní závěr IYA 2009 v celosvětovém měřítku se uskutečnil 9. a 10. ledna 2010 v italské Padově. Nezbyvá než předat pomyslné žezlo *Mezinárodnímu roku pro ochranu biodiverzity*, což ostatně pro astronomii a ochránce přírody znamená zčásti pokračování, protože existuje spojitost s globálním ekologickým problémem – světelným znečištěním, jedním z hlavních témat uplynulého *Mezinárodního roku astronomie*. A komu by ani to nestačilo, může se těšit na jiné velevýznamné výročí. V roce 2010 si totiž připomeneme 600. výročí pražského orloje.

Fotografický archiv *Mezinárodního roku astronomie 2009* najdete na www.astronomie2009.cz. Národní knihovna vybrala tyto národní webové stránky jako zdroj informací, který by měl být uchován do budoucna, a rozhodla se je uložit do archivu elektronických on-line zdrojů. Stanou se tak součástí českého kulturního dědictví. Za sto let při *Mezinárodním roku astronomie 2109* se k nim jistě rádi vrátíme. ■

PAVEL SUCHAN,
Astronomický ústav AV ČR, v. v. i.

V rámci akcí IYA se veřejnosti v srpnu 2009 v pražské Karlově ulici č. 4 otevřelo Keplerovo muzeum. Nachází se v domě, kde během svého zdejšího pobytu tento astronom žil (viz AB 9/2009).

U příležitosti výročí 50 let od pádu Příbramských meteoritů se v květnu 2009 uskutečnila mezinárodní konference Bolidy a pády meteoritů (<http://abicko.avcr.cz>). Ve stejném roce bohužel zemřel Zdeněk Ceplecha (vlevo), významný český astronom a zakladatel Evropské bolidové sítě, který u objevu Příbramských meteoritů stál (viz AB 10/2002). V jeho stopách kráčí dlouholetý žák Pavel Spurný (vpravo), hlavní koordinátor Evropské bolidové sítě.

MANIFEST PRO TVOŘIVOST A INOVACE V EVROPĚ

Jedním z klíčových počinů Evropského roku tvořivosti a inovací 2009 se stal Manifest pro tvořivost a inovace v Evropě, který je výsledkem společné práce významných evropských osobností z oblasti kultury, vědy, obchodu, vzdělávání a designu. Evropskou velvyslankyní za Českou republiku se stala prof. Blanka Říhová z Mikrobiologického ústavu AV ČR, v. v. i. „Sedm přikázání“ Manifestu pomůže vytvořit strategii Evropské unie pro podporu tvořivosti a inovací v příštím desetiletí. V tiskovém středisku Komise jej od vyslanců 12. listopadu 2009 slavnostně převzal předseda Evropské komise José Manuel Barroso.

FOTO: EC.EUROPA.EU

Jak se může Evropa udržet v čele nového, globalizovaného, výrazně konkurenčního světa jednadvacátého století, který je založen na znalostech? Jak lépe využít tvořivého a inovačního potenciálu Evropy ve vzdělávání, výzkumu, kultuře, designu, obchodu a na pracovištích? Jak může veřejná politika na evropské úrovni a na úrovni jednotlivých států podpořit tvořivost a inovace ve zmíněných oblastech? Nad těmito otázkami *Evropského roku tvořivosti a inovací 2009* se zamýšlely evropské osobnosti. Díky sedmi prioritám a sedmi hlavním směrům činností *Manifest* pomůže Evropské unii upřesnit představu o úloze tvořivosti a inovací a též přispěje ke strategii pro desetiletí 2010–2020.

„Tvůrci a inovátoři, ať již působí v jakékoli oblasti, mají společnou vizi o budoucnosti a o způsobu, jak ji v porovnání s minulostí vylepšit. Tato vize je v době, kdy se snažíme stát v čele celosvětového úsilí o zotavení se z krize a kdy bojujeme se změnou klimatu, důležitější než kdykoli jindy. Proto bych chtěl ze srdce poděkovat vyslancům za jejich *Manifest pro tvořivost a inovace v Evropě*; postarám se o to,

aby jejich vize našla odezvu při vytváření nové strategie Komise pro EU na období 2010–2020,“ uvedl v tiskovém středisku Komise José Manuel Barroso.

Předání *Manifestu* se zúčastnili také Jean-Philippe Courtois, generální ředitel společnosti Microsoft International; Jordi Savall, hudebník; Christine van Broeckhoven, odbornice v oblasti molekulární neurovědy; Damini Kumar, designérka a vynálezkyň; Blanka Říhová, mikrobioložka; Leonel Moura, konceptuální umělec; Dominique Langevin, fyzička; Edward de Bono, jenž publikuje a přednáší o tvořivosti a laterálním myšlení; Ern Rubik, architekt a designér známé Rubikovy kostky, který J. M. Barrosovi předal svůj nejnovější hlavolam.

Cílem *Evropského roku tvořivosti a inovací 2009* bylo podpořit v různých odvětvích lidské činnosti kreativní a inovativní přístupy a pomoci Evropské unii lépe se připravit na výzvy, jež ji v globalizovaném světě čekají. Více viz <http://www.create2009.europa.eu>. ■

-srd-

SCIENTIA PRAGENSIS – Den vědy na pražských vysokých školách

Cílem třetího ročníku společného projektu pěti pražských vysokých škol Scientia Pragensis – Den vědy na pražských vysokých školách – 27. listopadu 2009 bylo ukázat, že vysoké školy nejsou jen institucemi nabízejícími vzdělání, ale také místem pro výzkum a vědeckou činnost.

Dalším záměrem *Dne vědy*, na jehož přípravě spolupracovala VŠE s Českou zemědělskou univerzitou, Českým vysokým učením technickým, Univerzitou Karlovou a Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze, bylo přiblížit veřejnosti vysokoškolskou vědu a vědeckou činnost atraktivní formou prostřednictvím přednášek, diskusního klubu a prezentací konkrétních ukávek aplikace vědy. Účastníci vyslechli odborné referáty na nejrůznější témata, a to v podání vědců, kteří se danou oblastí dlouhodobě zabývají. Velkou pozornost přilákaly také stánky, jimiž jednotlivé školy představily výsledky či proces výzkumu.

Mezi vizuálně nejatraktivnější momenty výstavního stánku VŠCHT Praha patřila výroba zmrzliny za použití kapalného dusíku, psaní „tajným písmem“ či zkouška toho, co s našimi hlasivkami udělá helium z nafukovacích balónků. Tyto vpravdě odlehčené – byť svou „chemickou“ podstatou seriózní – pokusy doprovázel odborný výklad dvou mladých vědců z Ústavu polymerů VŠCHT, kteří početným zájemcům představili surovinu s velmi širokým spektrem využití – kaučuk. A to jak v jeho přírodní, tak i syntetické podobě. Stánek VŠCHT nabídl různé druhy výrobků z pryže i plastů (např. řez pneumatikou), mezi nimi také výrobky z recyklovaného materiálu (např. dlaždice zámkové dlažby vyrobené slisováním rozdrčené odpadní pryže s pojivem) či v přírodě rozložitelnou netkanou textilii připravenou z PET lahve rozdrčením, glykolýzou, polykondenzací s kyselinou mléčnou a zpracovanou technologií *meltblown*.

Zavěšené velkoformátové postery doplnily obrazovým ztvárněním vystavené optické mikroskopy s preparáty nejběžnějších plísni a hub způsobujících kažení potravin; tedy biochemický proces, s nímž se jako spotřebitelé setkáváme bohužel poměrně často.

Samozřejmým doplňkem těchto atraktivních „exponátů“ byla škála informací, které návštěvníkům poskytovali zástupci VŠCHT – ať už se týkaly spolupráce ve vě-

FOTO: LADISLAV HOVORKA, ARCHIV AUTORA

dě a výzkumu s privátním sektorem či mezinárodních projektů VŠCHT (např. financovaných Evropskou komisí v 7. rámcovém programu EU pro vědu a výzkum).

Mezi nejzajímavější exponáty ostatních vystavovatelů patřil zejména model lidského těla a prezentace pracovníků 1. LF UK Praha či živá zvířata u stánku ČZU, která dále nabídla pohled na výzkum v oblasti životního prostředí týkající se kůrovce, o němž se na *Dni vědy* také přednášelo. ČVUT představilo svůj sportovní vůz formulového typu třídy Formula Student/SAE a několik fyzikálních experimentů. Ukávkou aplikace výzkumu byl na stánku ČVUT model realizovaného rodinného domu ze slámy. Hostitelská VŠE pro změnu předvedla ukávkou grafologie a jejího využití v oblasti lidských zdrojů a zájemce seznámila se svou podporou výzkumu a vývoje v oblasti inovačního managementu v průmyslu a službách.

Pojetím a nabídkou aktuálních témat ukázal letošní ročník *Scientia Pragensis*, že výsledky výzkumu a vývoje na českých vysokých školách lze prezentovat formou živé komunikace s mladou veřejností. Podrobné informace včetně programu přednášek a doprovodných akcí, prezentací přednášejících a fotografie z letošního ročníku najdete na webových stránkách www.sciprag.cz.

Tento článek vznikl s použitím informací uveřejněných na výše uvedených webových stránkách *Dne vědy* za laskavého přispění spolupracovníků z VŠCHT Praha a s podporou projektu OK09003/KAMPUŠ+ programu MŠMT EUPRO. ■

PETRA KINZLOVÁ,

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

MOSKVA VE SVĚTLE OSLAV VÝROČÍ ČESKÉHO LISTOPADU 1989

Týden od 16. do 20. listopadu 2009 se v Moskvě uskutečnil ve znamení oslav 20. výročí listopadové „sametové“ revoluce 1989. Zúčastnila se jich delegace Česko-ruské komise historiků a archivářů z Prahy složená z pracovníků Historického ústavu AV ČR, v. v. i., Jana Němečka (předsedy komise), Emila Voráčka (vědeckého tajemníka komise), Radomíra Vlčka a také Vratislava Doubka z Ústavu politologie Filozofické fakulty UK.

První významnou akcí se stala mezinárodní vědecká konference *Transformační procesy v zemích střední a jihovýchodní Evropy na přelomu věků: dvacet let historické zkušenosti (1989–2009)*, kterou pečlivě připravil a zorganizoval Institut slavjanovedení Ruské akademie věd v sídle RAN na Leninském prospektu. Budiž na tomto místě připomenuto, že se konference konala ve spolupráci s velvyslanectvím České republiky v Ruské federaci a Českým centrem v Moskvě. Na závěr prvního dne jednání uspořádaly slavnostní večer, který se věnoval 20. výročí „sametové“ revoluce a byl spojen s promítáním dokumentárního filmu *Něžná revoluce*.

Konference se zúčastnili badatelé a badatelky z většiny zemí střední a jihovýchodní Evropy. Škoda, že je jaksí pravidlem, že problematika bývalé NDR, resp. transformujících se nových spolkových zemí v SRN, nebyla až na jednu výjimku zastoupena badateli z této země (výzkum se dělá především v rámci studia německých dějin, tudíž v rámci jiného geopolitického subregionu). Konference byla pojata transdisciplinárně, profesně nicméně převažovali historici, následovali kulturologové (především z Ruska) doplnění zainteresovanými filozofy, politology; bez výraznějšího zastoupení sociologů. Tematicky se oriento-

vala na analýzu a zobecnění dvaceti let zkušeností rozvoje transformačních procesů v zemích střední a jihovýchodní Evropy.

Organizátoři směřovali referáty k využití metod regionalistiky, výzkumu jednotlivých zemí. Zhodnotili průběh transformací, jejich genezi a vnitřní logiku, obecné zákonitosti (či spíše tendence?) ve vztahu k národním charakteristikám. Badatelé a badatelky se zaměřili především na politické procesy s konfliktním potenciálem, resp. průběhem, včetně rozporů uvnitř skupin, z nichž se rekrutovaly mocenské elity, a to zejména z pohledu vstupu zemí zkoumaného geopolitického prostoru do celoevropských struktur. Organizátoři předložili účastníkům k diskusi několik profilujících tezí, resp. otázek; především hypotézu o transformačních vlnách směřujících od severu k jihu, jakož i diskusi s tématem kritérií transformačních procesů ve zkoumaném teritoriu.

Symposium bylo zorganizováno tradičně; na základě *call for papers* se autoři přihlásili se svými referáty, které pořadatelé uspořádali do jednotlivých sekcí částečně organizovaných paralelně. Mírně tak zkomplikovali život zvědavému badateli, jenž by chtěl navštívit všechny diskuse. Počet ohlášených referátů sliboval spíše časovou tíseň, bohužel se však vzhledem k chřipkové vlně nedostavila řada badatelů, kteří by jistě výrazně přispěli k bohatší diskusi. Nakonec alespoň prostor pro diskusi byl odpovídající. Konference byla přesto programově nesmírně nasycená.

Pořadatelé rozčlenili jednotlivé sekce chronologicko-tematicky. Účastníci nejdříve diskutovali na téma SSSR a střední a jihovýchodní Evropa: zdroje a počátky transformací. Na ně navázala debata o Rusku a zemích regionu v průběhu transformací, poté o zvláštěnostech proměn v jednotlivých zemích regionu a téma nové orientace duchovního života.

Konferenci s obdobným obsahem se v Evropě v listopadových dnech konala celá řada. Je cenné, že na moskevském setkání vědci nevěnovali pozornost pouze otázce kolapsu režimů sovětského typu v jednotlivých zemích, resp. následující transformaci,

Z jednání česko-ruské komise; zprava J. Němeček, R. Vlček, V. Doubek, v popředí vlevo Jefim J. Pivovarov

VŠECHNA FOTA: ARCHIV HÚ AV ČR

**Chargé d'affaires
Hynek Pejcha
předává
Vladimíru
Petroviči
Kozlovovi
medaili
Za zásluhu
o české
archivnictví.**

ale soustředili se také na tehdejší politiku Sovětského svazu, resp. na důraz, jaký kladl Michail Gorbačov jako jeho čelný představitel na nezasahování do vnitřního vývoje v zemích (původně) sovětského bloku. Tento postoj a politika sehrály zásadní roli i pro formování nových vztahů na základě rovnosti v mezinárodních jednáních. Z perspektivy účasti ruských vědců bylo na první pohled zřejmé, jak silné personální pozice má v Rusku nejvýznamnější pracoviště v tomto směru – Institut slavjanovedenija RAN – pro oblast výzkumu nejnovějších dějin středovýchodní Evropy, jenž se s úspěchem zhostil přípravy a zabezpečení konference.

U střeďečního kulatého stolu vědci debatovali na téma *Česká historická rusistika a ruská historická bohemistika*. Obě strany si vyměnily poznatky o stavu výzkumů v těchto oblastech. Vedle historiografických přehledů o nejnovější produkci zazněly i podnětné srovnávací příspěvky o odrazu výše uvedených témat v diplomových pracích studentů ruských i českých vysokých škol. Následně se uskutečnilo vlastní společné zasedání české a ruské části Česko-ruské komise historiků a archivářů. České straně byl představen nový předseda ruské části prof. Jefim Josifovič Pivovar, rektor Ruské státní humanitní univerzity v Moskvě, který nahradil dlouholetého předsedu komise akademika Grigorije Nikolajeviče Sevostjanova, jenž svou funkci opouští v důsledku těžké nemoci. Zúčastnění projednávali další spolupráci, tentokrát v širší tripartitní formě, kdy by byla navázána spolupráce s obdobnou Slovensko-ruskou komisí na bázi společných zasedání, která by se pořádala v tříletém intervalu. Všichni zainteresovaní se proto sejdou na společném zasedání slovenské a ruské strany Slovensko-ruské komise, jež se uskuteční na podzim příštího roku v Bratislavě, aby tento efektivnější model spolupráce projednali.

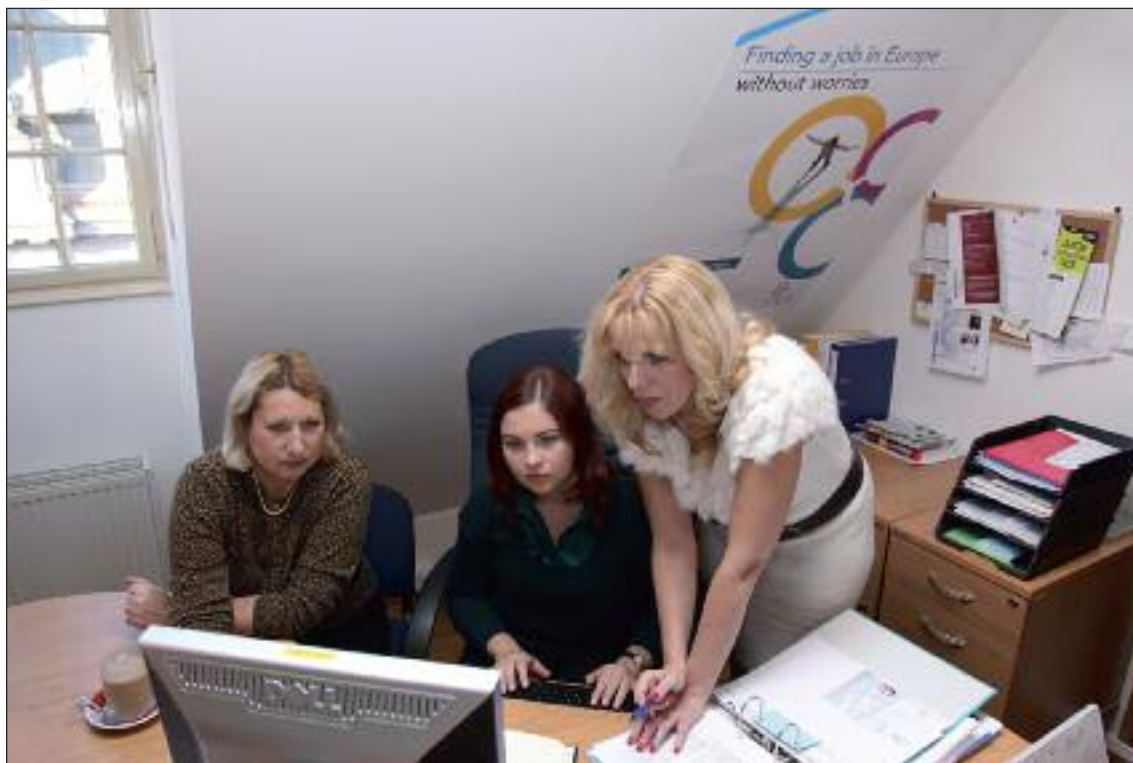
Večerní neformální setkání na téma sametové revoluce v Muzeu a společenském centru Andreje Sacharova připravilo České centrum v Moskvě zejména díky aktivitě jeho ředitelky Vlasty Smolákové, která

celý týden věnovaný výročí listopadu 1989 organizovala. Po úvodním promítání úryvků z Originálního videožurnálu z listopadu 1989, představení obrazové publikace Josefa Koudelky *Invaze 68* a knihy *1989. Desět let, které prošly skrz stěny* následovala beseda českých historiků (členů komise) s ruskou veřejností. Akce k výročí „sametové“ revoluce se konaly i v rámci Slovenského institutu v Moskvě. Opět za české účasti, když 19. listopadu E. Voráček představil knihu ruské historičky Elly Zadorožnjuk *От крушения Пражской весны к триумфу бархатной революции*; následovalo představení filmu *Občan Havel's* komentářem publicisty Jiřího Černého.

Závěrečnou akcí v rámci moskevského zasedání česko-ruské komise – možná trochu hektického (byť i v tomto akcemi naplněném programu se podařilo najít si chvíli k návštěvě ruských archivů a k nezbytnému nákupu nové literatury) – bylo předání medaile *Za zásluhu o české archivnictví*, kterou Ministerstvo vnitra ČR udělilo vedoucímu Federální archivní agentury Ruské federace a místopředsedovi česko-ruské komise historiků a archivářů Vladimíru Petroviči Kozlovovi za přínos k rozvoji česko-ruských vztahů v archivnictví a historiografii. V. P. Kozlov se zasloužil o přípravu jednání o návratu některých trofejních fondů do České republiky i o výměně digitálních kopií mezi oběma zeměmi. Slavnostní akt se uskutečnil za účasti špiček ruského archivnictví, zástupců Česko-ruské komise historiků a archivářů J. Němečka a E. Voráčka a českých diplomatů v pátek 20. listopadu na velvyslanectví ČR v Moskvě, kde V. P. Kozlov převzal medaili z rukou chargé d'affaires Hynka Pejchy. Setkání bylo mj. i příležitostí k diskusi zúčastněných o pokračování příprav česko-ruské smlouvy týkající se spolupráce archivních odborů obou ministerstev zahraničních věcí při zpřístupňování dokumentů. ■

JAN NĚMEČEK a EMIL VORÁČEK,
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

ČESKÉ CENTRUM PRO MOBILITU POMÁHÁ ZAHRANIČNÍM VĚDCŮM

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

V současnosti je běžné, že členy jednotlivých výzkumných týmů na pracovištích Akademie věd ČR či na univerzitách jsou vědci, kteří přišli pracovat do České republiky z blízkých i vzdálených zemí. České centrum pro mobilitu – nově EURAXESS centrum – těmto badatelům, jejich rodinným příslušníkům i zaměstnavatelům pomáhá a zprostředkovává poradenství nejen při často složitých a někdy bohužel i zdoluhavých administrativních procesech, ale též poskytuje praktické rady o všech stránkách života v České republice. Ohlasy na působení Českého centra pro mobilitu nám sdělili vědci, kteří s námi dlouhodobě a intenzivně spolupracují.

Zleva:
Šárka
Brábníková
z MŠMT,
Viktória
Bodnárová
a Markéta
Doležalová
z ČCM

Jedním z pracovišť, s nímž často spolupracujeme, je Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i. Ředitel **Zdeněk Havlas** spolupráci popisuje následovně: „V Ústavu organické chemie a biochemie pracuje velké množství cizinců. V tom se neliší od jiných dobrých institucí ve světě. Je to ku prospěchu české vědy i ku prospěchu vnímání České republiky v zahraničí. Ústav v současné době zaměstnává 47 občanů ze států EU a 30 z ostatních zemí světa – zhruba 15 % zaměstnanců (včetně technických a administrativních) tudíž pochází ze zahraničí.

Ještě relativně nedávno se naše snahy o dobrý dojem z pracoviště, kvality vědy, českého kulturního prostředí křížily s realitou danou nezbytnou administrativou při příjezdu do republiky. Vyřizování některých dokumentů bylo pro cizince i ústav hororovou záležitostí. Hořkost z úvodu pobytu nikdy ze vzpomínek návštěvníků nevymizela. Vzpomínám si na příjezd jednoho významného amerického vědce, který se marně snažil projít frontou u cizinecké policie. Musel s sebou mít některého pracovníka z ústavu, protože cizinecká policie se cizí řečí nedomluví.

Přestože měl za sebou laskavou podporu a přímluvu předsedy AV ČR, několikrát se mu vůbec nepodařilo dostat do pořadí. A kdo zná tamní prostředí, jistě chápe, že následně přesvědčit takového člověka, že Česká republika je vyspělou a kulturní zemí, nebylo jednoduché. Neodvážuji se tvrdit, že jsme tuto zlou zkušenost překryli následnou, možná až přemrštěnou, starostlivostí.

Od té doby nastaly dvě změny, které situaci značně vylepšily. Jednak se Česká republika stala plnohodnotnou součástí Evropské unie, jednak začalo významně pomáhat České centrum pro mobilitu. Zapojení do EU bylo v tomto ohledu skvělá věc, díky níž odpadlo velké množství byrokracie. U tzv. třetích států se procesu povolování dlouhodobých pobytů za účelem vědeckého výzkumu nelze vyhnout. Díky Centru je však situace mnohem jednodušší. Konkrétně pro návštěvníky našeho ústavu zajišťuje hlášení pobytu a prodloužení povolení k pobytu. Pracovnice jsou navíc velmi ochotné, vstřícné, jazykově vybavené a přízpůsobivé v termínech.

Centru zkrátka patří vřelý dík. Jeho prostřednictvím se opět daří vytvářet image, že se v Česku dělá dobrá věda, dobře se žije a stojí za to se sem vrátet. A také zvát naše lidi do zahraničí na prvotřídní pracoviště.“

V Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR pracuje **Valery Andrushchenko**, který se narodil a vyrůstal na Ukrajině (v té době ještě byla

Oksana Forostyaková z ÚEM (vpravo) s maminkou a tříletou dcerkou

součástí Sovětského svazu), v malém provinčním městě. Studoval na Státní univerzitě v Charkově a vědeckou práci zahájil v Akademii věd Ukrajiny. Jako hostující postgraduální student katedry chemie byl přijat na University of Calgary v Kanadě, kde dokončil většinu výzkumu své doktorandské práce. V roce 2000 disertační práci obhájil a současně získal pozici v oddělení chemie, později na katedře biologie na téže univerzitě, kde potom pracoval až do odjezdu do České republiky v roce 2007. Jeho první setkání s Českou republikou a s českou vědou se ovšem odehrálo již v roce 2001, kdy jej Ústav organické chemie a biochemie pozval na krátkou výzkumnou stáž. Svou první návštěvu dnes hodnotí jako velmi úspěšnou po všech stránkách; užil si zajímavou práci, poznal se s celou řadou příjemných spolupracovníků a rovněž objevil Prahu jako velmi krásné město. Občasná spolupráce s ÚOCHB pokračovala i v následujících dvou letech. Když se v roce 2006 dozvěděl, že byl při ÚOCHB zřízen postdoktorandský program určený k zatraktivnění pracoviště pro zahraniční výzkumné pracovníky, rozhodl se, že se přihlásí. Jeho žádost byla úspěšná. Od té doby zde pracuje v oddělení molekulární spektroskopie.

„Poprvé jsem služeb Centra využil při prodloužení povolení k pobytu. Později jsem požádal o pomoc při několika jednáních na cizinecké policii; byl jsem vždy velmi spokojen. Tato služba je pro mne i další vědce naprosto nedocenitelná. V květnu 2009 uspořádalo Centrum projížďku parníkem po Vltavě pro zahraniční výzkumné pracovníky a jejich rodinné příslušníky. Prožil jsem příjemné chvíle při setkání s novými i starými přáteli a vychutnal si krásný pohled na vltavské břehy i skvělé pohoštění. Bylo by příjemné, kdyby se z takových akcí stala tradice, neboť umožňují setkání s celou řadou zahraničních vědců z různých pracovišť v České republice, kteří se často navzájem neznají.

Pokud mohu shrnout, myslím, že lidé v Centru přispívají k tomu, aby život zahraničních vědců v České republice byl mnohem příjemnější a snazší. Co je potřeba ocenit především, je pozornost a respekt, které věnují každému z nás,“ říká Valery Andrushchenko.

Valery Andrushchenko při práci v ÚOCHB

César Rodriguez
v laboratoři
v ÚMCH

SNAZŠÍ VSTUP ZAHRANIČNÍM PRACOVNÍKŮM DO ČR

Šárky Brábníkové z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které projekt *České centrum pro mobilitu v letech 2008–2011* finančně podporuje, jsme se zeptali:

V čem vidíte přínos ČCM a proč se MŠMT rozhodlo finančně podpořit právě tento projekt?

České centrum pro mobilitu vzniklo v SSČ AV ČR v r. 2005 na základě projektu ERA MORE v 6. rámcovém programu EU, ze kterého bylo v počátečním tříletém období finančně podporováno. Za cíl si kladlo vytvořit síť mobilních center ve všech členských a asociovaných státech Evropské unie, která by poskytovala aktuální informace, služby a pomoc přijíždějícím výzkumným pracovníkům jak v záležitostech jejich profesního, tak i osobního života. Jde především o pomoc při zajištění vstupních formalit, povolení k pobytu, sociálního a zdravotního pojištění, informací o daňovém a důchodovém systému, vyhledání vhodného bydlení, škol pro děti, jazykových kurzů apod.

Jelikož prostředky na vytvoření a chod tohoto centra z komunitárních zdrojů byly omezené a jeho služby by se daly obtížně realizovat na celém území republiky, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se rozhodlo tento projekt podpořit již v jeho začátcích a vytvořit síť regionálních spolupracujících míst, která by doplňovala služby ČCM v regionech.

Přínos Centra pro přijíždějící výzkumné pracovníky i pro pracovníky výzkumných institucí a vysokých

škol, kteří se zabývají přijímáním zahraničních pracovníků, je jednoznačný. Do doby jeho vzniku neexistovalo v České republice centrální pracoviště, které by obdobné služby přijíždějícím výzkumným pracovníkům poskytovalo. Ti si veškeré formality u nás museli obstarávat sami, případně za pomoci zahraničních odborů příslušných pracovišť či škol. Dnes je povědomí o existenci Centra již velmi rozšířené.

Právě jeho přínos vědeckovýzkumné obci a stále se zkvalitňující a rozrůstající služby přesvědčily MŠMT, že až projekt Evropské komise skončí, bude ČCM i nadále finančně podporovat prostřednictvím programu EUPRO.

Projekt započal v roce 2005. Jak jej po těch pěti letech hodnotíte?

U zrodu projektu ČCM jsem byla od samého počátku od roku 2004. Nejprve prostřednictvím účasti na expertní skupině Evropské komise pro lidské zdroje a mobilitu, která návrh na vytvoření sítě mobilních center projednávala. Následně jsem spolupracovala s Akademií věd ČR při přípravě českého návrhu na projekt centra mobility. V konečné fázi jsem se opakovaně účastnila oponentních jednání. Považuji proto Centrum tak trochu za „své dítě“. Musím říci, že mi poslední dobou dělá čím dál větší radost. S personálním přeobsazením získalo nový náboj, nové myšlenky, větší akčnost a naplňuje to, o co v jeho rámci jde především – usnadnit zahraničním pracovníkům vstup do České republiky s minimální administrativní zátěží a vytvořit jim příznivé podmínky pro jejich náročnou práci.

Jak konkrétně České centrum pro mobilitu pomáhá? Pracovištím jsme k dispozici už od samého zrodu myšlenky přijmout zahraničního občana. Zvláště v případě vědců, kteří přicházejí ze zemí třetího světa, se jedná o poměrně náročný proces.

Se zahraničními vědci se poprvé setkáváme při registraci na cizinecké policii, kam je doprovázíme, poté je provázíme po celou dobu jejich pobytu v ČR. Vždy u nás naleznou radu a pomoc pro sebe i rodinné příslušníky – ať už se jedná o úřední formality nebo praktické potřeby jako hledání mezinárodní mateřské školy či zubního lékaře. Náš projekt není pouze formální, vyřízené případy jednotlivých vědců nejsou jen čárka do statistiky nebo papír

v šanonu. Jsou to lidé, s nimiž sdílíme jejich každodenní radosti i starosti.

Manželé **Oksana** a **Serhiy Forostyakovi** přicestovali do Prahy poprvé v roce 2006 a od té doby, jak sami říkají, jsou do ní zamilovaní. Také z tohoto osobního důvodu zvolili doktorandské studium na 2. lékařské fakultě Univerzity Karlovy a současně pracují v Ústavu experimentální medicíny AV ČR, v. v. i. Zároveň ale nechtěli být příliš daleko od domova, kterým je Ukrajina, neboť doma zanechali dvouletou dcerku.

„Stěhování je vždy poměrně náročné, zvláště když měníte zemi pobytu. Kromě základních věcí, jako je nový způsob života v nové společnosti, je třeba čelit mnoha úředním formalitám, které výrazně komplikují život, a to zvláště na počátku pobytu a bez znalosti jazyka. Pro cizince je velmi přínosné, když naleznou pomoc a odbornou radu. O Centru jsme se dozvěděli od našich kolegů, spolupracujeme s ním již více než rok. Je obtížné dostatečně ocenit podporu, které se nám dostalo, ať už se jednalo o služby týkající se vstupních formalit, právních konzultací a hlavně o pomoc při procesu sloučení s rodinou, díky němuž je naše dcerka konečně v Praze s námi. Můžeme potvrdit, že cizinec se může spolehnout na pracovníky Centra od prvního dne po celou dobu pobytu v České republice,“ shrnuje Oksana Forostyaková.

Chemický inženýr **César Rodriguez** absolvoval v září 2006 na univerzitě v Uruguayi. V téže roce přijel do Prahy, aby pracoval v Ústavu makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i., v rámci UNESCO-IUPAC postgraduálních kurzů v polymerních vědách. „Není jednoduché absolvovat všechny formality vedoucí k legalizaci dlouhodobého pobytu v České republice. Po mnoha hodinách strávených v nekonečné frontě před úředníkem cizinecké policie jsem se dozvěděl o existenci Centra od kolegy, který se na něj již dříve obrátil, když řešil problémy spojené s odcizením osobních dokladů.“

České centrum pro mobilitu poskytuje řadu služeb, které pomáhají cizincům – vědcům – s integrací do české společnosti. Radí a pomáhá nejen s podáváním žádostí o povolení pobytu, ale i s ostatním jednáním na cizinecké policii. Organizuje také neformální setkání, na nichž si mohou zahraniční vědci vyměňovat zkušenosti a poznatky ze života

v ČR. Aby byl rozsah pomoci patrný, je třeba porovnat současnou situaci se situací v předchozích letech. S kolegy jsme zažívali nekonečné a nedůstojné fronty před budovou cizinecké policie, dokonce jsme čekali přes noc. Jednání s úředníky nebylo vždy přátelské; vznikaly problémy s jazykovou bariérou, v důsledku čehož se celý proces žádosti o vízum stával nepříjemným, velmi únavným a časově náročným. V současnosti máme možnost žádosti podávat přes ČCM; tento postup je mnohem efektivnější a méně zatěžující. Pracovníci Centra jsou nejen přátelští a laskaví, ale také se velmi dobře orientují v dané problematice a vždy hledají optimální řešení pro naše konkrétní potřeby, což oceňují i mnozí jiní vědci, kteří žijí v této krásné zemi.“

V lednu 2010 se stávající název České centrum pro mobilitu mění na **EURAXESS centrum**. Důvodem změny je zapojení centra do evropské sítě EURAXESS, která zahrnuje více než 200 center v 35 zemích Evropy. Členství v EURAXESS umožňuje nejen asistovat při příjezdu vědeckých pracovníků ze zahraničí, ale pomáhat i při vycetování českých výzkumníků do ostatních evropských zemí. Centra pomáhají rovněž při vyhledání a zadávání volných vědeckých pracovních pozic prostřednictvím celoevropského portálu EURAXESS. Na webových stránkách www.euraxess.cz jsou k dispozici praktické informace pro zahraniční vědecké pracovníky a kontakty na hlavní sídlo centra ve Wihlově domě v Praze i na dalších šest regionálních center v ČR. ■

*VIKTÓRIA BODNÁROVÁ,
MARKÉTA DOLEŽALOVÁ,
Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.*

ČCM vyřizuje povolení k dlouhodobému pobytu i pro indického občanka Johana, který je na fotografii se svými rodiči, Elizabeth Johnovou z Fyzikálního ústavu AV ČR a Sibou Simonem z Ústavu experimentální botaniky AV ČR.

VĚDA A POLITIKA

Tentokrát jsem si vybral téma, které je velmi pestrobarevné. Přitom se v poslední době stává opět aktuálním, poněvadž o osudech vědy u nás opět začínají rozhodovat politici. Problém vědy a politiky bych rozdělil na dvě části. V první bych se dotkl zásadní otázky, zda politika hraje jakoukoli roli při navrhování směrů vědecké práce, jejím naplňování a směřování a nakonec i hodnocení.

Prošli jsme si roky, kdy věda – částečně i vnějškově – byla podřizována ideologiím jako marxismus-leninismus, mičurinství, odmítání relativity i tautomerie a dalším. Ve skutečnosti tam, kde se ideologie uplatňovala vnějškově, jako ve fyzice a biologii, nebyly její důsledky tak katastrofální. Kde nastoupil ideologický fundamentalismus – jako v humanitních vědách – došlo až k úplnému ustrnutí a zmrazení.

Vládne-li ideologie, vládne i politika. Propojení obou jsem jako svědek sledoval v období mičurinství. S prohlubující se znalostí biologických problémů síla ideologie i její politická zástita postupně upadaly. Došlo to tak daleko, že při příležitosti konference pořádané Zemědělskou akademií, na které byl učiněn poslední pokus oživit lisenkismus pomocí politických direktiv, i Milan Hašek jednoznačně konstatoval: „Politika do vědy nepatří.“ Od něj to nebyla žádná fráze, poněvadž si vliv politiky osobně prožil, i když na té straně, kterou politika favorizovala.

Není překvapením, že vědě se nejlépe dařilo v obdobích demokratizačních změn. Bylo tomu tak v 60. letech a začátkem 90. let. Jednoznačně nejlépe situaci vystihl Ivan Málek slovy: „Nejlépe jsme to dělali, když nám do toho nekecali.“ Tato slova znám jen reprodukovat, ale jsou velmi výstižná a stále platí.

Období socialistické normalizace, tak chronicky neefektivní, nám do vědy přineslo pojem efektivita a technický rozvoj. Výzkumné plány se musely legitimovat nějakým příspěvkem společenské poptávce zahrnuté pod stěžejní úkoly jako *Společensky důležitá onemocnění* nebo ještě lépe *Zdravý vývoj mladé generace*. Bohudík se pod tyto titulky vešlo i něco zdravé vědy. Ukázkou hlouposti se stalo Federální ministerstvo technického a investičního rozvoje (FMTIR), jehož cílem bylo prosazovat jen takové projekty, které přinesou zisk. Tehdy kontrola rublem.

Gründerský kapitalismus s výraznými rysy zdivočelé obnovy po válce Severu a Jihu u nás do vědy na počátku 90. let významněji nezasahoval ani ji zvláště nepodporoval. Proč by také, když ve hře bylo tehdy pouhých několik miliard korun. Na vědě se nedalo vydělat a její privatizace nepřinášela mnoho zisku ve srovnání s tunelo-

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

váním a rozkrádáním jiných majetků. To umožnilo, že jak Akademie, tak vysoké školy v celé řadě oborů dokázaly dohnat metodické zastoňování a navázaly užitečné mezinárodní styky. Nezapomeňme, že nám pomáhaly i mezinárodní agentury; a zvláště společné projekty podporované vládou Spojených států.

Ekonomická krize spustila nejrůznější scénáře šetření. U nás se zřejmě ironicky nazývají balíčky, přestože balíček pro všechny znamená dar. Geniální strategové státních rozpočtů si všimli i těch několika miliard určených vědě a přiřkli jim „užitečnější“ využití v průmyslovém vývoji, jenž předtím tiše nechali rozpustit. To je ale už záležitost současnosti, která bohudík narazila na jednoznačný odpor vzdělaných lidí; proto zde odkazují na probíhající diskuse.

Ve vzdělaném světě se uskutečnila řada debat o tom, jak takzvané vědu řídit. Debaty skončily závěrem, že o kvalitě vědy mohou rozhodovat jen vědci sami. Kritice podlehly i rámcové programy EU zaměřené na „společensky významné úkoly“, které komentoval Andre Gem v časopise *Nature*. Přirovnal je ke způsobu uvažování šimpanzů přemýšlejících o problému, jak nejlépe loupat banány. Toto přirovnání je jistě extrémní, přitom ale vystihuje důležitý kritický moment týkající se úzkého, jednosměrného tázání.

O vědě, její náplni a hodnocení tedy nerozhodují hlupáci typu expertů FMTIR a jejich dědiců v RVVI, nýbrž jen kompetentní vědci sami – samozřejmě v kontextu mezinárodního hodnocení. Věda si na rozdíl od vývojového výzkumu klade nové nečekané otázky, jež jedině mohou vést k nečekaným a novým odpovědím. Věda je „curiosity driven“, tj. činností určenou zvědavostí. Tak tomu bylo dříve, tak tomu je i nyní. Samozřejmě zvědavost musí být založena na hluboké znalosti oboru, na přesném definování postupů řešení a na respektování stávajících možností včetně metodických, které jsou k dispozici. Požadavky tedy nemalé, jež překračují obzor buchhalterů dosazených vládou. Konečně tu máme hybrida zvaného vědní politika. Z genetiky víme, že čím vývojově vzdálenější druhy se kříží, tím menší je fertilita jejich potomstva. Taktéž v případě vědní politiky platí, že čím víc jsou zá-

stupci veřejnosti vzdálení vědě, tím je životnost jejich rozhodování nižší. Takzvaná vědní politika má smysl jen tehdy, umožňuje-li informovat o výsledcích vědeckého bádání a přesvědčovat veřejnost a její reprezentanty o významu vědy a nových poznatků. Jestliže překročí tuto hranici a spolčí se s politickými trendy, překročí i hranici druhu a stává se sterilní až škodlivou.

V této souvislosti bych se rád zmínil o osudu dvou velkých amerických projektů, které poskytly řadu námětů k přemýšlení o koncipování generálních útoků na žhavé problémy dneška.

První, snad nejznámější, byl projekt *Virus – národ* spuštěný prezidentem Richardem Nixonem a vedený dvěma virology, Dickem Rauscherem a Johnem Moloneym. Po obou byly pojmenovány kmeny leukemických retrovirů, oba představovali vedoucí vědce v oboru. Měl jsem možnost do těchto projektů nahlédnout, poněvadž jsem jako účastník projektu dostával všechny informace. Mimochodem: dostal jsem i ujištění z naší strany, že mě na tři dny propustí do Washingtonu; na letišti mi ale drahá Státní bezpečnost oznámila, že nikam nepojedu. Přesto jsem sledoval události z povzdálí. Celý projekt byl postaven na předpokladu, že bude objeven lidský nádorový virus, který tehdy nebyl znám. Stanovil detailní předpoklady, jak s takovým virem bezpečně pracovat a jak jej testovat.

Nastalý hon na předpokládaný lidský virus nevedl k očekávaným výsledkům. Střílelo se jako o Božím těle, samozřejmě vedle; takže kde nic tu nic. Zaslouhou své velké kompetence vedoucí projektu ustoupili od čelního útoku na cíl a taktiku rozšířili o podporu křídelných útoků a léček tak dokonale vypracovaných antickými válečníky. Hlavní důraz přenesli na studium známých onkogenních virů a obecné molekulární biologie, což vedlo k definování onkogenů jako rozhodujícího faktoru onkogeneze. Onkogenní viry přišly až později jinými vrátky jako danajský dar našich nejbližších opičích příbuzných, které jsme skoro vyhubili. Tady ještě poznámka pro šéfa kanceláře prezidenta republiky pana Hájka, který ví, že z opice nepochází, ale neříká, z koho nebo z čeho pochází. Snad přeskočil dlouhé období vývoje savců, takže pochází přímo z plazů.

Byl tedy projekt *Virus – národ* špatný? Naprosto ne, poněvadž umožnil netušený rozvoj nádorové virologie a molekulární biologie, který nakonec po mnohých letech úsilí řady týmů vedl ke zjištění, že asi 10 % lidských nádorů je způsobeno onkogenními viry a že proti některým z nich lze účinně zasahovat. Na tomto místě bych chtěl též zdůraznit, že úspěch projektu závisel na tom, že jej vedli vědci a ne manažeři. Hluboce informovaní a organizačně zdatní vědci byli podmínkou, že projekt prošel také úzkými soutěskami obtíží a zachoval si cíl i integritu.

Pozdější velký americký projekt se týkal poznání viru HIV a terapie AIDS. O jeho kořenech nejsem dostatečně informován, neboť v 80. letech jsme byli uměle izolováni a hlavní hygienik vydal zákaz práce s tímto virem. Poznání struktury a funkce HIV udělalo ohromný a rychlý pokrok. Horší to ale je s účinnou imunizací proti viru. Její možnosti byly původně přeceněny a přistoupilo se i k velmi nákladným klinickým vakcínám, které přinejlepším nepřinesly zhoršení zdravotního stavu pacientů. Tady narážíme na další problém, jenž se týká významu teoretických znalostí v dané oblasti. Těch bohužel není mnoho. Nedostatečnou znalostí trpí

i experimentální retrovirologie, kde vědci dosud nevyvinuli postupy, které by jednoznačně a účinně navozovaly imunitu vůči retroviróvé infekci. Zbývá tudíž získat odpovědi na řadu otázek, které jsou nutné i pro navrhování klinických protokolů. Přesto velmi oceňujeme úsilí zaměřené na imunizaci vůči HIV, i když dosud nepřineslo kýžené ovoce. Je třeba dále zkoušet a hlavně se poučit z experimentálních modelů.

Osudy obou těchto důležitých velkoprojektů lze poněkud zobecnit. Předně i velké nadnárodní projekty musí vést mezinárodně respektovaní vědci. To je *conditio sine qua non*. Totéž by mělo platit o vedení ústavů Akademie a vysokých škol. Samozřejmě jen někteří z vědců mají vyjma vysoké odbornosti i nadání komunikovat, věcně přesvědčovat, předvídat a vyrovnávat se s neočekávanými změnami směru plavby a usilování. Vědecké manažerství bez kvalitní vědy neexistuje a je pro vědu toxické. U nás bylo vynalezeno v dobách reálného socialismu, kdy plnohodnotní ředitelé ústavů Akademie jako Otto Wichterle nebo Ivan Málek byli vyhozeni a na jejich místa byli dosazeni lidé, kteří se navenek legitimovali jako manažeři. Manažeři jsou však potřební i dnes, ale jen jako vykonavatelé rozhodnutí vědeckých vedoucích a ředitelů.

Nyní se zaměříme na druhou část, na otázku, zda vědci se mohou, ba mají účastnit politického dění. Z vlastní zkušenosti vím, že jak moji učitelé, tak mnozí kolegové zvláště v zahraničí se veřejného života aktivně účastnili. Mohl bych jich jmenovat celou řadu, ale jako příklad uvádím Harry Rubina, zakladatele moderní retrovirologie. V 60. letech byl natolik aktivní v hnutí za rovnoprávnost (civil right movement), že jej znali i američtí studenti, kteří nás podporovali při manifestacích po srpnu 1968. Sám jsem měl několik příležitostí zúčastnit se veřejného života (viz *Adv. Cancer Res.* 99, 1, 2008), vždy s negativním dopadem na mou kariéru, poněvadž jsem stál na straně kritiky a pokusů o oživení demokratických tradic. Nelituji toho. Nemyslím si, že vědci by se měli zúčastňovat organizované politiky a snažit se získávat přízeň straníků. To je většinou konec vědy. Je někdy až komické sledovat neprofesionální a neefektivní úsilí některých o získání poslaneckých nebo senátorských křesel. Domnívám se, že chce-li někdo z vědy dělat politiku, má se vědy vzdát. Jak to důsledně udělala Angela Merkelová. Vědci by však měli stát v čele nekonformního kritického myšlení, což možná i z dlouhodobější perspektivy přinese víc užítku společnosti než pouhé politikaření.

Závěrem bych chtěl doporučit návštěvu muzea Zdeny Braunerové ve starém mlýně v Roztokách. Podzim, kdy jsem psal tento článek, byl velmi příhodnou dobou pro takový výlet vyzdobený nádhernými barvami odcházejícího listí na obou březích koryta Vltavy. Vyjma řady zajímavých maleb, korespondence a komentářů najdete i faksimile dopisu dr. Františka Braunera, prvního českého poslance říšského sněmu. V roztomilé staročestíně se v něm praví: „Kdo chceš vlasti vděk si získati, přízeň doby nehledej.“

JAN SVOBODA,
Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.

VIKTOR DVORSKÝ

(1882–1960)

Viktora Dvorského lze právem označit za zakladatele české antropogeografie. Absolvent gymnázia v Žitné ulici se sice nejdříve zapsal na právnickou fakultu pražské Karlovy univerzity (doktorát r. 1905), později ho ale zlákal studium geografie. Školní vědomosti doplňoval poznáváním reálií při svých četných cestách především na Balkán a coby milovník hor také do alpských zemí.

Takto získal i podklady pro disertační práci *Ekonomicko-geografická studie z Černé Hory*, s níž r. 1907 ukončil studia na filozofické fakultě. Pokračoval ročním studiem na univerzitě v Berlíně a poté nastoupil jako asistent do Geografického ústavu UK.

Na právech nabyté znalosti národohospodářské problematiky však uplatnil i v novém oboru. Jako první se totiž začal systematicky věnovat sociální, sídelní a hospodářské geografii. Již v roce 1910 publikoval v Machátově *Ilustrovaném zeměpisu* syntetickou studii *Všeobecný životopis člověka*. Ve stejném roce se habilitoval na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v oboru geografie se zvláštním zřetelem k zeměpisu člověka.

Druhou a třetí dekádu 20. století můžeme považovat za vrchol Dvorského odborné kariéry. Nejen že se v této době úspěšně habilitoval jako docent hospodářského a obchodního zeměpisu na Vysoké škole technické v Praze (1912), účastnil se mezinárodního kongresu geografů v Římě (1913) a podnikl několik dalších cest na Balkán, ale po vypuknutí války a několika neúspěšných pokusech o emigraci z Rakousko-Uherska se vrátil do Prahy, kde se stal členem sdružení Národ a navázal kontakt s domácím odbojem. Začal sám vytvářet svou představu o ideální podobě samostatného československého státu.

Poprvé ji zveřejnil r. 1917 ve formě mapy Československa, kde jako základ pro určení hranic použil přirozené kotliny. Jeho návrh byl v mnoha směrech smělejší než pozdější reálná hranice; především co se týče Maďarska, kde navrhoval posunutí jihovýchodní hranice až k pohoří Mátra. Stranou však nechával Podkarpatskou Rus, na kterou tehdy čeští politikové ostatně ani v nejmenším nepomýšleli. V září 1918 odjel z pověření Národního výboru do Lvova jednat s polským geografem E. Romerem o otázkách Těšínska, Oravy a Spiše.

Odtud byl už jen krok k nominaci mezi členy československé delegace pro mírovou konferenci v Paříži, v níž Dvorský patřil k nejpracovitějším. Během prvního měsíce svého působení v Paříži odevzdával denně tři až čtyři referáty, celkem vypracoval samostatně na 41 prací. I díky nim se podařilo na zástupcích

velmocí vyzískat hranice v podobě blízké tomu, co považoval za ideální – tedy včetně Českých Velenic, Valtic a levého břehu Dyje před soutokem s Moravou a Dunaj od ústí Moravy až k ústí Ipeľu.

Do Paříže se vrátil již začátkem r. 1920 jako zástupce předsedy československé sekce delimitační komise pro Těšínsko a následně působil i přímo v terénu. Stejnou funkci měl i později při projednávání československo-rakouské hranice. V létě 1921 vedl odbočku delimitační komise v Lubochni.

Viktor Dvorský zároveň nezanedbával ani pedagogickou činnost. Prezidentským dekretem z května 1919 byl jmenován mimořádným profesorem geografie na FF UK a v listopadu 1920 řádným profesorem hospodářského a obchodního zeměpisu na Vysoké škole obchodní v Praze (ve školním roce 1922–1923 byl jejím děkanem). Téhož roku se mu dostalo i jmenování řádným profesorem přírodovědecké fakulty UK a o rok později se habilitoval v oboru hospodářské geografie na ČVUT v Praze. V letech 1924–1928 přednášel vojenskou geografii na válečné škole a ve školním roce 1928–1929 zastával funkci ředitele Svobodné školy politických nauk. Byl jmenován členem Slovanského ústavu a dopisujícím členem Srbského geografického družstva v Bělehradě. Patřil také mezi zakládající členy zednářské lóže Národ a stal se jejím Velkým tajemníkem.

Pracovní vypětí, kterému byl v posledních několika letech života vystaven, bylo nejspíš příčinou těžké mozkové mrtvice, kterou Dvorský prodělal v březnu 1929 na sjezdu politických škol v Londýně. Ochrnul na pravou část těla a nemohl mluvit. Tím mu byla znesnadněna další vědecká práce a byl nucen zanechat i činnosti na vysoké škole. Teprve na začátku 30. let po absolvování dlouhodobé léčby začal opět alespoň souvisle mluvit. I přes tento handicap byl, coby nezpochybnitelná kapacita ve svém oboru, jmenován roku 1952 řádným členem II. sekce SAV. ■

JAN CHODĚJOVSKÝ,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

ODBORNÉ PUBLIKACE Z NAKLADATELSTVÍ ACADEMIA

VÁCLAV SMRČKA,
VÍTĚZSLAV KUŽELKA,
CTIBOR POVÝŠIL

ATLAS CHOROB NA KOSTNÍCH PREPARÁTECH

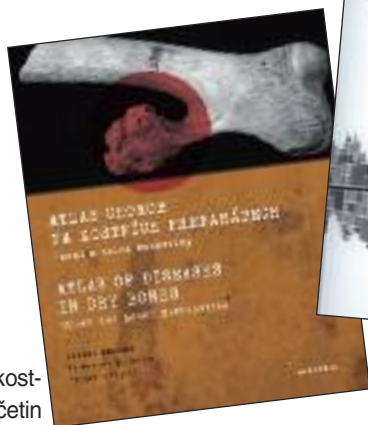
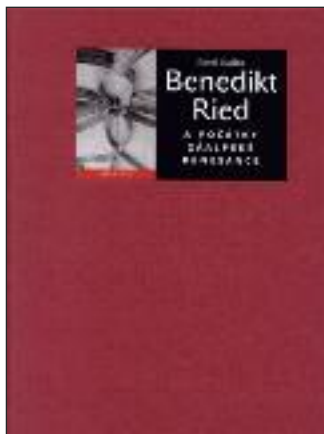
Horní a dolní končetiny

V atlasu naleznete zpracování části kostních preparátů horních a dolních končetin muzejní sbírky bývalé II. patologie, v současné době deponované v antropologickém oddělení Národního muzea. Zahrnuje zachovalé klinické preparáty s nálezy na kostře z období 1830–1950, které jsou velmi významné zejména tím, že mnohé z nich jsou opatřeny i klinickou dokumentací.

PAVEL KALINA

BENEDIKT RIED A POČÁTKY ZÁALPSKÉ RENESANCE

Benedikt Ried byl stavitel a architekt činný v 15. a 16. století. O jeho životě a osobnosti toho mnoho nevíme, jeho tvorba se však dochovala. S jeho jménem je spjata přestavba Pražského hradu a vytvoření jedinečného prostoru Vladislavského sálu. Podílel se také na stavbě kostela sv. Barbory v Kutné Hoře.

LADISLAV BICAN

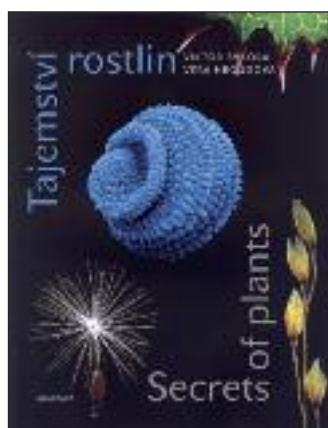
LINEÁRNÍ ALGEBRA A GEOMETRIE

Skripta jsou určena zejména posluchačům 1. ročníku odborného studia matematiky a svým obsahem v podstatě pokrývají látku z lineární algebry i na některých dalších zaměřeních na MFF UK. Učebnice zahrnuje výklad základních pojmů a jejich nejdůležitějších vlastností, základy teorie vektorových prostorů, matice, teorii soustav lineárních rovnic, permutace a determinanty, skalární součin a mnohé další.

VIKTOR SÝKORA, VĚRA HROUDOVÁ

TAJEMSTVÍ ROSTLIN (SECRETS OF PLANTS)

Dvojjazyčná publikace bohatá na velkoformátové mikrofotografie zprostředkovává nevšední a fascinující pohled do světa rostlin. Spojením vědy a umění se tak zdánlivě obyčejné věci, jako jsou semena či plody rostlin, v rukou autorů mění na neobyčejné umělecké objekty.

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V PROSINCI 2009

- 1. O'Shea, D. – Poincarého domněnka – Hledání tvaru vesmíru (s podporou AV ČR)
- 2. Dante, A. – Božská komedie
- 3. Pokorná, M. – Josef Němec – Neobyčejný muž neobyčejné ženy
- 4. Kolmaš, J. (překlad) – Gurbum aneb Sto tisíc písní jógina Milaräpy (s podporou AV ČR)
- 5. Kuna, M. – Václav Talich 1883–1961 (s podporou AV ČR)

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Hoffmann, F. – Středověké město v Čechách a na Moravě, NLN
- 2. Schreier, P. – Příběhy z dějin našich drah, Mladá fronta
- 3. Kaiser, D. – Disident Václav Havel 1936–1989, Paseka
- 4. Bečková, K., Dudák, V., Karásek, J., Mlázovský, V., Radosta, R. – Malostranská beseda a její znovuzrození, Práh
- 5. Ash, T. G. – Rok zázraků, Paseka

Knihkupecův tip:

- Vaněk, M. (ed.): Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny, Academia (s podporou AV ČR)

ŠÁRKA HOLÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

Věda pro život v Ostravě

Část panelů výstavy *Věda pro život* dokumentující činnost ústavů AV ČR našla v listopadu 2009 nové umístění v prostorách Literární kavárny knihkupectví Academia na hlavním náměstí Ostravy. Výstava byla otevřena 2. listopadu, současně se zahájením 9. *Týdne vědy a techniky*. Expozici společně připravily Ústav geoniky AV ČR, knihkupectví Academia v Ostravě a Odbor mediální komunikace a marketingu SSČ AV ČR.

AKCE MARIE CURIE POHLEDEM BRITSKÉHO VĚDCE

Mladý britský vědec Robert Izzard absolvoval po doktorátu na univerzitě v Cambridge postdoktorský pobyt na nizozemské Utrechtské univerzitě. V roce 2008 získal dvouleté Evropské stipendium pro profesní rozvoj (Intra-European Fellowship for Career Development), jež spadá pod akce Marie Curie v 7. rámcovém programu EU pro výzkum, technologický rozvoj a demonstrace. Svůj výzkum na Institutu astronomie a astrofyziky na Svobodné univerzitě v Bruselu zaměřuje na evoluci binárních hvězd, o svých zkušenostech s akcemi Marie Curie hovořil se zástupci kanceláře CZELO.

FOTO: ARCHIV CZELO

Kde jste informace o akcích Marie Curie získal? Proč jste se rozhodl do tohoto programu přihlásit?

Většinu informací jsem získal z webových stránek portálu *Cordis* a z webových stránek britského národního kontaktního pracovníka. Další jsem si vyhledal přes Google. Přihlásil jsem se, protože postdoktorandům věnujícím se výzkumu nabízejí akce Marie Curie skvělou příležitost pracovat v jiné zemi Evropské unie. Mohu tak získat ve svém oboru další zkušenosti. Doufám, že mi absolvování tohoto programu umožní vybudovat si významnou pozici ve výzkumu. O stipendium Marie Curie jsem žádal již dvakrát, ale dostal jsem ho až na třetí pokus, kdy jsem měl již dostatečné zkušenosti – ať už s procesem výběru stipendistů nebo ve svém oboru.

Proč jste si ke svému výzkumu vybral Belgii? Porovnáte-li situaci ve Velké Británii a v Belgii, kde jsou podle vás příznivější podmínky pro výzkum?

Belgii jsem si vybral kvůli projektu, ne kvůli zemi samé. Měl jsem zkušenosti a znalosti, které odpovídaly práci na projektu na místní katedře bruselské univerzity. Co se týče srovnání obou zemí, není jednoduché říci, kde jsou podmínky příznivější. Konkrétně v mém oboru je však více příležitostí v Belgii. Velká Británie má v současné době problémy s financováním astronomie, a navíc studium hvězd a astronomie obecně nepatří mezi hlavní priority britské Rady pro výzkum.

Setkal jste se při vyplňování přihlášky nebo během hodnotícího procesu s nejasnostmi či komplikacemi?

Ano, s mnoha. Formuláře jsou příliš dlouhé a komplikované. Plán výzkumného záměru měl mít rozsah zhruba dvacet stran, což je podle mého názoru přehnané, když se jedná o dvouleté stipendium. Než tedy přihlášku vyplníte, může to trvat týdny. Oceňuji snahu jít do hloubky, ale dvacet stran je příliš. Při vyplňování přihlášek jiných stipendijních programů v oblasti astronomie, které trvají stejně dlouho, většinou stačí pár stran textu. Navíc angličtina v pokynech pro vyplňování přihlášky není skutečná angličtina, je to spíše žargon EU, který je běžně používán v Bruselu, ale od angličtiny rodilých mluvčích se liší. Také webové stránky jsou příliš komplikované a snadno se v nich ztratíte. Nelíbilo se mi ani, že formuláře se mají vyplňovat v aplikaci Word. Ne každý disponuje tímto softwarem.

Co byste doporučil potenciálním zájemcům o stipendia Marie Curie? Na co by se měli soustředit?

Měli by se samozřejmě zaměřit na smysluplný a opodstatněný výzkum. To však nemusí být nejjednodušší způsob, jak grant získat. V přihlášce naleznete sekce, které jsou velmi důležité při následném bodování; jako třeba „dopad na Společenství“. Tyto pojmy nejsou vysvětleny, takže například nemusí být každému jasné, o jakém společenství se hovoří. Ať je tím myšleno cokoli, dopad předklá-

daného výzkumu na Společenství je velmi těžké definovat. Osobně jsem předložil zvučný vědecký plán a měl jsem již dostatečné zkušenosti, které byly při výběru stipendistů důležité. Doslechl jsem se, že v současné době je menší šance, že stipendium dostane uchazeč na své první postdoktorské pozici; pravděpodobnější je výběr zkušenějšího vědce. Obecně bych všem potenciálním

uchazečům doporučil zjistit, co hraje největší roli při výběru stipendistů, a aby nepodcenili přípravu. ■

ANDREA KHUDHUROVÁ,
stážistka CZELO – Česká styčná kancelář
pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

NOVÁ EVROPSKÁ KOMISE

Předseda Evropské komise José Manuel Barroso představil 27. listopadu 2009 portfolia přidělená členům příští Komise, které nominovaly jednotlivé členské státy EU.

Jména nových členů včetně jejich fotografií naleznete na webových stránkách http://ec.europa.eu/commission_designate_2009-2014/index_en.htm. Kliknutím na jméno či fotografii se zobrazí životopis příslušného komisaře. Český komisař Štefan Füle bude zodpovídat za agendu rozšiřování EU a Evropskou sousedskou politiku. Oficiálně se nová Komise ujme úřadu až po jejím schválení *en bloc* Evropským parlamentem dne 26. ledna 2010. Hlasování v plénu poté vždy předchází slyšení jednotlivých komisařů před relevantními výbory Evropského parlamentu.

FOTO: ARCHIV CZELO

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETÍN

V rámci nové Komise zřídil její předseda dvě nová portfolia. Prvním je oblast ochrany klimatu, kterou bude řídit Connie Hedegaard z Dánska. Druhým zřízeným postem jsou inovace, jež zahrnují i staré portfolio vědy a výzkumu. Tímto důležitým krokem se propojily dvě strany znalostního trojúhelníku, což bude mít význam pro společný a koordinovaný postup v oblasti inovací a výzkumu.

Novou eurokomisařkou pro inovace se stala Máire Geoghegan-Quinn z Irska, která byla před jmenováním do funkce od roku 2000 členkou Evropského účetního dvora. V 80. a 90. letech zastávala různé ministerské posty v irské vládě a působila také jako poslankyně irského parlamentu. Praktické zkušenosti má i z oblasti školství a ze sféry mediální. ■

ANNA VOSEČKOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

Nová evropská komisařka pro výzkum a inovace Máire Geoghegan-Quinn

ACADEMY ASSEMBLY

The Academy Assembly, the highest body of the ASCR responsible for the uppermost priority decisions related to the ASCR, held its XXXV Meeting on December 15, 2007. President of ASCR Jiří Drahoš censured the Government Council for Research, Development and Innovation for changes it made in the method of support for science. The Academy expressed objections to the new scheme as unbalanced in its decreased subsidies for the ASCR. Czech president Václav Klaus told the Academic Assembly that state financial support of science must be perceived within the whole economic situation and is obliged to be part of a society-wide discussion.

Sylva Daničková has written a collection of popularized interviews entitled *Hidden Messages of Science*, published by Academia, the Publishing House of the ASCR. The book contains interviews with prominent Czech scientists. Ms Daničková, an author-actress, editor and interpreter, conducted the interviews during the past ten years for Academic bulletin.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AB

SCIENCE AND RESEARCH Knowledge, Value, Evolution

An International conference involving life sciences and philosophy, *Knowledge, Value, Evolution*, was held in Prague on November 23–25, 2009. Invited speakers from abroad and other scientists discussed key topics: traditions of evolutionary epistemology, evolutionary explanations of mind, language and consciousness, the evolutionary origins of morality and the concept of human nature, Darwin's place in philosophy, reduction and emergence in biological sciences.

The Universe: Yours to Discover

The International Year of Astronomy 2009 was a global effort launched by the International Astronomical Union (IAU) and UNESCO to help citizens of the world rediscover their place in the Universe. IYA2009 marked the 400th anniversary of Galileo Galilei's first astronomical observation through

a telescope in 1609, an event that changed the world forever. IYA2009 has shown astronomy as a global scientific endeavor that unites astronomers to an international family of scientists working together to find answers to fundamental questions that humankind has always asked. IYA2009 was brought to an official close with a ceremony in Padova, Italy.

Manifesto for creativity and innovation in Europe

This document was one of the key results of the *European Year of Creativity and Innovation 2009* and it is the collective work of the Ambassadors of the Year that is, leading European personalities from the fields of culture, science, business, education and design. The Ambassadors handed the *Manifesto* to European Commission President José Manuel Barroso on November 12, 2009 in Brussels. Through seven priorities and seven proclamations of action, the *Manifesto* is a force for change.

NEW PROJECTS

Czech Services Center supports foreign scientists

The project *Czech Mobility Centre* was established to expand a flourishing European Research Area (ERA), designed to be one of the pillars helping Europe to become one of the most competitive economies in the world by 2010. The *Czech Services Centre* (CSC) was established during the years 2005–2007 and it is a part of the European Services Network (EURAXESS) consisting of more than 200 Services Centres in 35 countries in Europe. CSC offers, for example, information about jobs and funding opportunities in the Czech Republic, advice on "reintegration" of researchers in their home country, help with entry conditions, family support, practical and legal assistance, etc.

FROM BRUSSELS

Interview with a Marie Curie Action Fellow

We present an interview with Robert Izzard whose doctorate is from Cambridge University and who has been awarded an Intra-European Fellowship for Career Development which is a part of Marie Curie Actions. His research at l'Université Libre de Bruxelles is focused on the evolution of binary stars.

Nadace Český literární fond vypisuje **výběrové řízení na poskytnutí grantů a stipendií v roce 2010**, a to z vlastních prostředků i z výnosu prostředků *Nadačního investičního fondu* z předcházejícího roku.

Veškeré informace včetně formulářů a uzávěrky podání žádostí jsou k dispozici na internetových stránkách nadace: www.nclf.cz, eventuálně v sídle Nadace Český literární fond, 120 00 Praha 2, Pod Nuselskými schody 3 (telefon 222 560 081–2, e-mail: nadace@nclf.cz).

Návrhy na **Ceny Josefa Hlávky** udělované za původní knižní práce z oblasti vědecké a odborné literatury je možné podat na výše uvedenou adresu do **29. ledna 2010**.

HRAVĚ I DRAVĚ **Kritikova abeceda**

„Tato kniha je výběrem z kritik české prózy, které jsem pod různými jmény napsal do sklonku roku 2008, protože mě to baví... Snad to, co se do této knihy vešlo, bude bavit i čtenáře.“ píše v úvodu autor knihy Pavel Janoušek. Své kritiky uveřejňoval pod rozmanitými krycími jmény a identitami, oblíbený je například svérázný slovácký mudrlant Alois Burda a další členové jeho rodiny.

Janoušek, P., *Literární řada, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

HISTORIE A SOUČASNOST **ENTOMOLOGIE V ČESKU**

Publikace přináší stručný popis vývoje entomologie (nauky o hmyzu) na území Česka od druhé poloviny 19. století do současnosti (do roku 2005). V úvodní části jsou zmíněny důvody a okolnosti její přípravy a vzniku. V hlavní části publikace je popsána historie jednotlivých oborů, organizací a pracovišť zabývajících se základním i užitým entomologickým výzkumem, pedagogickou činností a praxí (muzea, univerzity, výzkumné ústavy, aplikovaná pracoviště a další).

Skuhřavý, V., *ČZT, s. r. o., Praha 2008. Vydání 1.*

O SMYSLU VĚDY (ESEJ)

Monografický text exaktním způsobem soustřeďuje argumenty pro osvětlení významu vědy pro současnou společnost. Ve stručnosti shrnuje vývoj vědecké činnosti včetně historie institucionalizace vědy a popisuje situaci, ve které se nachází věda v současné době. Jako východisko ze současné krize hodnot a motivací navrhuje posun ke stálému syntetičtějšímu způsobu vedení duševní práce a úctu člověka k člověku.

Petáková, Z., *Česká geologická služba, Praha 2009. Vydání 1.*

NOVÉ KNIHY

PSYCHOLOGIE KATASTROFICKÉ **UDÁLOSTI**

Jádrem publikace je původní výzkum, který se uskutečnil v letech po katastrofálních povodních r. 2002. Výzkum koordinovali pracovníci Psychologického ústavu AV ČR v součinnosti s klinickými psychology a pomáhajícími pracovníky z Charity ČR. Zaměřuje se na prožívání mimořádné zátěže a traumatizujících událostí, zkušenosti postižených osob i osob pomáhajících z řad humanitárních pracovníků.

Kohoutek, T., Čermák, I., *Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

KONFUCIUS V ZRCADLE **SEBRANÝCH VÝROKŮ**

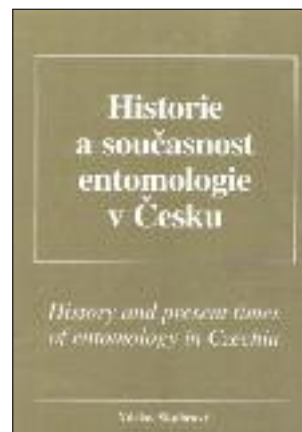
Učení starověkého čínského myslitele Konfucia, zaznamenané ve výrocích v knize *Lun Yu*, tvoří páteř knihy českého sinologa Jaromíra Vochaly. Kniha obsahuje převážně záznamy výroků a rozhovorů Mistra Konga a jeho učedníků, pravděpodobně zčásti pořízené Mistrovými žáky ještě za jeho života, většinou však zřejmě dodatečně rekonstruované a různě doplňované až po jeho smrti.

Vochala, J., *edice Orient, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

TEMPLÁŘI, KŘIŽÁCI A KACÍŘI **VE STARÝCH FRANCOUZSKÝCH** **KRONIKÁCH**

Půlstoletí starý překlad starofrancouzských textů českého romanisty a literárního historika Václava Černého vyšel již v roce 1962 pod názvem *Staré francouzské kroniky*. Nové vydání významně obohacuje předmluva-esej současného medievisty Martina Nejedlého, který se zamýšlí nad koncepcí knihy i osobností autora.

Černý, V., *edice Europa, Academia, Praha 2009. Vydání 1.*

...ABY VĚDA NEZŮSTALA SKRYTÁ

Úspěšné aktivity Akademie věd v oblasti popularizace vědy završilo v prosinci 2009 vydání knihy Skrytá poselství vědy. Kniha se poprvé představila veřejnosti při příležitosti Akademického sněmu 15. prosince 2009 a jejím kmotrem se stal předseda AV ČR prof. Jiří Drahoš.

Právě načasování k zasedání AS nebylo náhodné – vždyť řada osobností zahrnutých v křtěné publikaci byla přítomna v sále. Kniha obsahuje rozhovory s významnými českými badateli, které vedla redaktorka Sylva Daníčková

(na snímku nahoře vlevo) a byly otištěny v průběhu deseti let v *Akademickém bulletinu*. Autorka se během svých dotazů nechala provázet světem špičkové vědy, aby pak všechno odborné moudro převyprávěla svým osobitým poetickým stylem, čtivým nejen pro badatelskou obec, jíž byly rozhovory prvoplánově určeny, ale přijatelným i pro méně informované čtenáře. Právě hledání zajímavého způsobu, jak lidem sdělit, že věda je sice tajemná, ale zároveň hravá, že ovlivňuje i zaznamenává dějiny a jako znamení doby je realitou našeho každodenního života, je jedním z nejtěžších úkolů dnes tak frekventovaného tématu popularizace vědy.

V předvánočním chvatu využili mnozí členové i hosté Akademického sněmu možnost zakoupit si knížku na oblíbeném stánku Nakladatelství Academia a rovnou si nechali vepsat od Sylvy Daníčkové, letošní laureátky čestné medaile Vojtěcha Náprstka za popularizaci vědy, autogram. Těší nás ohlasy, které napovídají, že se *Skrytá poselství vědy* setkávají s nebývalým úspěchem v odborné i laické sféře.

